

EESTI POLITSEILEHT

ADMINISTRATIIV-ÕIGUSLIK AJAKIRI.

Nr. 11 (429)

3. juunil 1930 a.

X. aastakäik

Ilmub kaks korda kuus, igal 1. ja 15.
 Tellimise hind: aastas Kr. 10.—
 poolaastas " 5.—
 veerandaastas " 2.50

Kohtu- ja siseministeriumile alluvatele asutus-
 tele ja nende ametnikkudele on tellimise hind:
 aastas Kr. 8.—
 poolaastas " 4.—
 veerandaastas " 2.—

Üksik number maksab 50 senti.

Toimetus ja kontor: Tallinn, Toompea lossis. Tel. 7-47
 Avatud k. 1/29—1/23. Toimetaja kõnetunnid k. 12—1

Kuulutuste hinnad:
 1/1 lehek. Kr. 40.— || 1/4 lehek. Kr. 10.—
 1/2 " " 20.— || 1/8 " " 5.—
 1/3 " " 13.50 || 1/16 " " 2.50

Tunnistuste kaotuste kuulutused Kr. 1.—
 Lehe eesküljel 75°/o, tekstis 100°/o kallim.

Aadressi muutmine 30 senti.

Aadress kirjade jaoks: Tallinn, Postkast nr. 338
 Jooksev arve Eesti panga Tallinna osak. nr. 543

Sisu: 1) O. Angelus, Naisvarastest. 2) Kuidas vähendada tuleohtu kinodes. 3) Salakirjast ja nägematust tindist. 4) Surnud tunnistajatena. 5) Rakvere-Paide kriminaalpolitsei 10 aastat vana. 6) Vanglate valuuta. 7) Spordi alalt. 8) Ametlik osa. 9) Küsimusi ja kostmisi. 10) Kuulutusi.

Uudis!

Uudis!

Ilmus trükist
B. Nykäse ja H. Tanni

„LIIKUMISE KEERISES“

Õpetusi liikumishädaohtudest.

Kind Kr. 2.—

Pealadu „E. POLITSEILEHE“ talituses, Tallinn, Toompea loss,
 tuba nr. 34. Telefon 7-47.

:: Müügil kõigis raamatukaupluses Tallinnas ja spordiriistade äris „Sport“, Tartus, Ruütli tän. 11. ::

Naisvarastest.

Oskar Angelus.

Kuritegevusega ja kurjategijatega ühendusesolevate küsimuste uurimisel on seni arvesse võetud peaaegu alati ainult meesterahvaid, kusjuures on nähtavasti silmapaari vahele jäetud, et naiste osavõtt kriminaalkuritegudest on siiski õige suur: umbes üks kuuendik kõigist kriminaalkuritegudest pannakse toime naiste poolt. Mõned kuritegude eriliigid, nagu tapmised mürgitamise teel, on isegi naiste erialaks: mehed ei pane toime üldse sarnaseid kuritegusid.

Võib olla annab see tõsiasi enmast seletada seega, et naiste elus mängib väga suurt osa suguelu ja et seetõttu naiste poolt toimepandud kuriteod seisavad peaaegu alati otsekoheselt või kaudselt ühenduses nende seksuaallega. See teeb muidugi küsimuse uurimise keeruliseks: et asuda küsimuse lahendamisele, peab uurijal olema peale muu ka veel teadmisi meditsiini alal.

Siiski on mõned teadlased enam-vähem põhjalikult katsunud uurida küsimusi, mis seisavad ühenduses naiste kuritegudega. Eriti tähtis on sel alal itaallase Cesare Lombroso töö, kes ka siin on näidanud uusi teid ja avaldanud uusi mõtteid. Tema ja prantslase Camille Granier uurimused on põhjapanevad, neile on veel lisaks tulnud sakslase Erich Wulffeni töö („Das Weib als Sexualverbrecherin“), mis ilmus 1923. aastal ja on seega uuemaid.

Kõik need ja ka teised uurijad, kes on teinud tegemist naiste kuritegevusega, jõuavad otsusele, et see kuritegevus on tihedalt seotud prostitutsiooniga. on üks viimasega kaasaskäivaid nähtusi. Täiesti kindel näib see olevat elukutseliste naiskurjategijate suhtes, kes on kas avalikult või salajaselt prostitueerunud, kes on kas enne kuritegude toimepanemist või kuritegude toimepanemise ajal kuu- lunud ühel või teisel kujul ning määral müüdavate naiste hulka.

Üldiselt iseloomustab naiskurjategijat aktiivsuse puudus, tahe varjata mitte ainult oma tegusid, mis ju loomulik, vaid ka oma tõelist iseloomu, valetada põhjusteta ja järelemõtlematult kuriteo avalikkuks tulemisel, ja panna toime kuritegusid, mis, võrreldes tehtud tööga ja näh-

tud vaevaga, ei anna nimetamisväärseid tagajärgi aineliselt ega muidu.

Kui nüüd eraldi vaadelda vargust, siis peab konstateerima, et naised hoopis vähem varastavad kui mehed. Peaasjalikult küll seetõttu, et vargus nõuab ikkagi teatud aktiivsust ja teatud juhtumel (murdvargused) suuremat füüsilist jõudu. Teiselt poolt aga meelitab naisi vargusele see asjaolu, et igatsetud asi on nii lähedal, et vaja ainult käeliigutus selle omandamiseks. Sellega on siis seletatav, et vargused nende kuritegude seas, mida naised toime panevad, seisavad siiski tähtsal kohal.

Jassney, Ferriani ja Wulffen on arvamises, et ka varguste toimepanemisel mängib seksuaalne moment suurt osa. Olevat nimelt tähele pandud, et naised, kes suguliselt kalduvad liialdustele, varastavad hoopis rohkem kui selles mõttes tasakaalustatud naised. Igatahes on igale kriminalistile teada, et naiste seas varastavad kõige rohkem lõbunaised, kõigepealt, võib olla, seepärast, et neile tehakse vargused väga kergeks, ja et neil pole tihti karta varguse avalikkustulemist, kuna ohvril on piinlik käia mööda politseiasutusi ja kohtusaale oma varanduse tagasisaamiseks, teisest küljest aga ka seepärast, et need naised on nähtavasti enam disponeeritud vargusele: võetakse ka siis, kui võib eeldada kindlat sissekukkumist. Edasi on selgeks tehtud, et eriti noored naisvargad on seksuaalselt kuidagi patustanud või patustavad. Viimase aja uurimused näitavad ka, et naised toimivad vargusi eriti menstruatsiooni ajal; elukutseliste naisvaraste elulugu uurides on selgunud, et esimene vargus pandi toime esimese menstruatsiooni ajal.

Tung varastada võib naiste juures — samuti muu seas nagu meeste juures — juba ulatuda haiglase olekuni. Wulffen toob eelnimetatud raamatus järgmise loo: keegi nelja-aastane tüdruk hakkas korraga näitama suurt tungi varastamiseks ja asjade hävitamiseks. Tüdruk algas oma varguse seeriat väikese venna asjade omandamisega. Ema ei annud asjale esialgu suuremat tähtsust, ta arvas, et tüdruk on kade vennale ja seetõttu nii toimib. Kuid hiljem muutus asi tõsisemaks. Tüdruk hakkas varastama ka teisi asju,

kõik, mis talle kätte juhtus, nagu: sõrmused, linnid, pitsid, paberid jne., kõik visati väljakäigu kohta. Kui tüdruk tahtis midagi varastada ja nägi, et teda jälgitakse, kaotas ta hea tuju, muutus apaatlikuks. Kui aga mõni vargus õnnestus, siis oli laps jällegi rõõmus ja elav. Selle rõõmu järgi otsustaski ema, et tüdruk on pannud uuesti varguse toime. Noomitused, karistused, isegi väga valjud karistused ei annud mingisuguseid tagajärgi. Tüdruk ei tunnud mingisugust kahetsust toimepandud vargusest, ega nutnudki. Huvitav on selle loo juures see, et vargusega käis käsikäes tung asju hävitada ja et selle vargusega oli alati ühenduses lapse tuju. Vargus muutus tüdrukule nagu mingisuguseks spordiks.

Kui seksuaalelu avaldab oma mõju naiste kuritegevusele, siis on selge, et tähtsam periood naiste elus — raskejalgsus — peab ühel või teisel viisil olema ühenduses kuritegudega. Tegelikult elus ongi pandud seda tähele. On nimelt selgeks tehtud, et rasedad naised tihti kalduvad muu seas ka vargustele. Iga korraga suureneb tahtmine varastada ja varguste kordasaatmine muutub aina keerulisemaks. Ei tunta enam huvi varguste vastu, mis lihtsad ja mis kerged läbi viia, varastada tahetakse veel ainult seal, kus varastada on eriti raske, ja ainult sääraseid asju, mis rasked kõrvale toimetada. Ühel rasedal naisel (Wulffen) tuli himu varastama minna alles viiendal kandmise korral, kuid siis oli see tung ka nii tugev, et naine kõik varastas, mis kätte juhtus, ja vahetpidamata toimis ühe varguse teise järele. Kohtu ees seletas naine, et vargused paistnud talle olevat tarvilised ja endastmõistetavad. Ekspertide sellekohaste uurimuste ja selgituste põhjal mõisteti naisterahvas õigeks kui mittevastav oma tegude eest.

Ala, kus naised hoopis rohkem patustavad kui mehed, nii et seda saaks nimetada naiste erialaks vargusepõllul, on vargused kaubamajades. Nende all kannatavad suurlinnad sageli ja nende vastu võitlemine nõuab nii äriomanikelt kui ka politseilt erilist vaeva ja kulu. Prantslane Lasègue oli esimene, kes kirjeldas lähemalt seda liiki vargusi (1875. aastal). Lähemalt selgitas neid kuritegusid prantslane Dubuisson (kirjatükk ilmus ajakirjas „Archives d'anthropologie criminelle.“) Dubuisson uurimuste järgi tuleb arvata

umbes 7,5% neist vargustest patoloogiliste varguste hulka. Sarnasteks tuleb arvata vargusi järgmiste tunnusmärkidega: varastatud asi on väga odav, nii et varas oleks võinud selle asja osta raha eest. Vargusel pole mingit eesmärki: asi jääb kasutamata, see visatakse kuhugile nurka, selle olemasolu unustatakse; vargusi pannakse toime üksikute järele samas kohas kuni kinnivõtmiseni, millele alati ja otsekohe järgneb vabatahtlik ülestunnistamine; sellele lisaks tuleb veel muidugi varga üldine nõrk ja haiglaste kalduvustega iseloom.

Siin oleme sattunud juba n. nim. kleptomaaania põllule, mille olemasolu vastu muu seas mõni autor õige kõvasti vaidleb, nagu, näiteks, Granier („Kuritegelik naine“). Viimase arvates on mõiste kleptomaaania ainult mõne inimese poolt välja mõeldud, et vähendada kaubamajade omanikkude viha ja kättemaksuhimu, kes olevat ise süüdi, vähemalt osaliselt, vargustes kaubamajades seetõttu, et rikkalikud ja meeldivad väljapanekud suurel arvul meelitavad nõrgema iseloomuga inimesi vargusele.

Wulffen, kelle ülalnimetatud töö üldse on väga rikkalik toodud näidetest, toob huvitava näite kaubamajade varguste alalt, millest nähtub, et tõesti on raske öelda, kus algab kleptomaaania ja kus lõpeb vargus. Prantsusmaal elas keegi välismaalanna, keda tunti inimesarmastajana ja abiandjana. Ta oli 68 aastat vana, kui ta sattus konflikti ametivõimudega. Naine juhatas noorte tütarlaste varjupaika. Ta läks kord ostma (muidugi jällegi oma raha eest nagu harilikult) kübaraid oma hoolealustele. Kaubamajas sattus ta kuidagi vihmavarjude jaoskonda ja varastas sealt vihmavarju, mille hind oli 3,95 franki! Naisterahvas areteeriti ja tema juurest leiti 70.000 franki sularahas! Arvati, et naine kannatab vanaduse nõtruse all. Kuid kas see nii oli, pole täpselt teada, igatahes seletas ta kinnivõtmisel, et ta olevat tahtnud ainult näidata, et järelevalve kaubamajas on nõrk. See vastus ei näita sugugi nõdrameelsuse tunnuseid. Dupray kõneleb ühest teisest, samuti väga huvitavast juhtumist (ajalehes: „Journal de psychologie normale et pathologique“ 1905). New-Yorgis areteeriti ühe jõuka kaupmehe naine särgi varguse eest kaubamajas. Särki väärtus oli 12,90 franki. Politseis leiti särk naise

kuue alt. Naine ise seletas, et särk olevat arvatavasti tema kinda nõobi külge jäänud ja siis kuidagi ühes teiste asjadega sattunud kuue alla. See seletus näitab, et naisterahvas ise ei suutnud endale ega teistele aru anda oma teost, et ta vargust ette ei kavatsenud, vaid seda kuidagi impulsiivselt toime pani.

Möbius tähendab, et kaubamajad tõmbavad ligi palju naisi, vastandina sellele tõmbavad ligi palju naisi ka kirikud. Suur valik kõiksugustest asjadest, kerge võimalus tähelepanematult siit ja sealt midagi näpata, on suureks kiusatuseks naistele. On naisi, kes — jutt on suurlinnadest — kuidagi ei saa mööda saata nädalat, ilma et nad oleksid vähemalt kordki käinud kuskil kaubamajas, olgu see nüüd Louvre, Bon-Marché või Printemps. Nad ei kavatse midagi osta, neil on ainult vaja viibida nii erutavas ja nii armastatud atmosfääris. Sama Möbius kõneleb juhtumist, kus keegi noor naine, kes oli pikemat aega viibinud raskelt haigena voodis, tahtis kohe pärast voodist ülestõusmist minna kaubamajja. Vaatamata kõikidele keeldudele, täitis naine oma tahtmise — ja suri paari päeva pärast sarnase kergemeelsuse tagajärjel. Möbius tähendab väga tihti, et lõpuks pole sarnast kiusatust, mille vastu oleks kaitsitud iga inimene, üks paneb rohkem vastu, teine vähem, teine küsimus seisab ainult kiusatuse suuruses.

Eelpooltoodud haiglastest juhtumitest tulevad aga kindlasti eraldada need, mis pole muud kui harilik vargus. Varastatud asjad müüakse maha, et saadud raha eest midagi osta, või tarvitatakse ära kodus või vahetatakse teiste vastu. Minnakse kaubamajja eriliste nõudega, kastikestega jne., millede abil on kergem välja toimetada varastatud asju. Tihti kasutatakse selleks taskuid, mis on öm-meldud kuue alla ja kuhu keegi kergesti ei tea otsima minna. Naised töötavad kaubamajades ka koos: üks valib, laseb endale riideid selga panna, teine kasutades müüjannade kõrvalejuhitud tähelepanu, varastab. Kasutatakse varguste toimimiseks ka lapsi. Laps asetatakse letile, ema pistab ruttu tasku mingi asja, laps hakkab nutma ja tuleb ruttu välja viia. Enne kui keegi vargust märkab, on ema lapsega juba ammu kadunud. Varas jääb tähelepanematult ööseks kaubamajja, paneb endale uued riided selga (valikuks jätkub aega!), pistab tasku, mis

meeldib, ja — lahkub hommikul tähelepanematult kaubamajast. Kõik need ja sarnased triigid tarvitatakse juba elukutseliste varaste poolt. Prantsusmaal olevat harilikuks nähtuseks, et morfiimihäiged naisterahvad vargal käivad kaubamajades, kusjuures vargused pannakse toime järelemõtlematult ja ettevaatamatult. Granier tähendab, et need naised on mõnest asjast nii huvitatud, et nad neid müüjate silmade all varastavad; kui nad kinni võetakse, ei püüagi nad oma tegu salata või midagi varjata.

Mis siis varastatakse kaubamajades? See küsimus on sellepoolest tähtis, et see ühtlasi selgitab, mida naisvargad üldse armastavad varastada. Sest kaubamajades leidub teadupärast kõiksuguseid asju, alates taskurätikutest, raamatutest ja habemenugadest ja lõpetades briljantidega, autodega ja hermeliinkasukatega. Varastatakse: taskurätikuid, luksuspitse, pluuse, pitse, kindaid, kaelasidemeid, mänguriistu jne., ühe sõnaga asju, millel ei ole suurt väärtust, mis lähevad peamiselt katmiseks. Eriti on tähele pandud noorte naisvaraste juures, kelledele suured ärid pakuvad üli-suuri kiusatusi (dr. med. Helenefriederike Stelzner „Warenhausdiebstähle der Jugendlichen und deren Äquivalente“). Sama autori järgi seletavad need noored naisvargad harilikult ikka — kaubamajas on nii palju asju, et ühe kaotamiseks midagi ei tähenda ja kellegi poolt tähele ei panda.

Mõned autorid on arvamises, et vargused kaubamajades pannakse toime naiste poolt eriti menstruaatsiooni ajal. Võib olla, et see on õige, statistilisi andmeid selle kohta igatahes ei ole. See oleneb aga, võib olla, ka mitmest põhjusest. Kõigepealt ei taha naised sellest ise loomulikult kõnelda, neil puudub endil arvatavasti arusaamine sellest, et kuupuhastus ja varguste toimepanemine on üksteisega seotud. Peaasi aga on see, et vastavad ametiasutused ja, mis veel halvem, varaste kaitsjad kohtus, advokaadid, pole pööranud küsimusele väärilist tähelepanu, kuigi näib, et asi on küllalt tõsine, et seda igakülgselt uurida.

Siinkohal olgu toodud pilte (Wulfeni järgi) ühe naisvaraste salga tegevusest, kes tegutses 1921. a. Berliinis ja kus peaosas mängisid naised, kuna meesterahvad olid ainult abilisteks. Jõulu eel tulid ühte suurde kaubamajja kaks hästirieta-

tud daami, kes soovisid riideid osta. Prooviti ja prooviti, kuid midagi head ei leitud. Vahepeal paistis ühele müüjannale, et üks „daamidest“ peidab midagi käekotti. Ta süüdistas naisterahvast otsekohe varguses. Naised tõstsid kisa ja müüjanna hakkas kahtlema, kas „daam“ tõesti varastas. Ta vabandas daamide ees ja asi näis olevat likvideeritud. Liig suur agarus aga viis naisi ühes meesabilistega trellide taha. Järgmisel päeval nimelt ilmusid samasse ärisse naiste „abikaasad“ ja avaldasid soovi lõnelda ärijuhiga. Viimase juures legitimeerisid nad ennast naiste abielumeestena, kellega eelmisel päeval juhtus skandaal. Nad seletasid, et neil on suur korter, hulk varandust jne., üks võttis seletuste ajal taskust oma rahatasku, kusjuures põrandale kukkusid mõned tuhandemargalised. See imponeeris ärijuhti ja ta vabandas omakord juhtumise pärast. Meeste nõudmisel andis ta neile isegi kirjaliku tõenduse, et tema milleski ei süüdistata naisi ja et kõik on olnud kahetsemisväärne eksitus. Mehed läksid minema. Ärijuhile paistis asi aga olevat väga kahtlane: abielumehed olid väga noored võrreldes naistega. Ta teatas loost siiski kriminaalpolitseile. Lõpptulemuseks oli läbiotsimine „abielupaaride“ korterites, mis andis üllatavaid tagajärgi: kätte saadi varastatud ja müümatajäänud kraami 1 miljoni s. marga väärtuses, hulk raha, varandust jne. Politsei sai tänu kirjeldatud vahejuhtumisele kardetavate kaubamajavaraste salga jälile.

Kui lõnelda naisvarastest, ei saa mainimata jätta ka teenijaid — vargaid. Varastatakse ka siin tihti seetõttu, et kiusa-

tused on väga suured. Pesu, hõbeasjad, igasugune kribu-krabu on alati lahtiselt ruumides, tihti ka raha — ja vargus pannakse toime. Varastatakse õdede, sugulaste jaoks, varastatakse tihti aga ka armukese jaoks, kes on üsna tihti vargusele ässitajaks ja selle vaimliseks isaks. Samasugune on lugu vargustega vabrikutes ja ärides, kus töölised ja müüjannad ei suuda taltsutada oma kirge.

Lõpuks tuleks paar sõna tähendada veel lõbunaiste vargustest, mis toimatakse külaliste kallal. Siin toimitakse harilikult nii, et meesterahvas täis joodetakse, tassitakse ohver lokaalist lokaali, tihti sünnib sarnane purjujootmine veel meesabilise toetusel. Kui on tegemist välismaalasega, siis ollakse eriti ettevõtlik, sest praktika on näidanud, et välismaalane on „humaansem“ ja ei jookse kohe politseisse. Wulffen kõneleb ühest loost, kus Berliinis töötas keegi lõbunaine erilise süsteemi järgi. Ta oskas kiiresti tänaval tutvusi sobitada jõukamate mees- tega, kellele ta alati seletas, et ta on tantsijanna, kuid tal puuduvat raha edasiõppimiseks. Kavalerid olid alati nõus raha andma. 10 s. marka maksis, naise seletuse järgi, tund; mees ootas all seni, kui tantsijanna kursuste raha käis maksmas. Muidugi ei ilmunud andekas tütarlaps tagasi, majast, kus peeti kursusi, pääses ta harilikult teisest uksest kõrvaltänavale.

Nagu sellest nähtub, erineb naiste vargus meeste vargusest: naised ei toimi jõuga, ainult kavalusega ja toetudes ilka iludusele, naise nõrkusele jne. Sedasama näeme ka teiste kuritegude juures, mis naiste poolt toimitakse, eriti tapmistega juures märkide abil.

Kuidas vähendada tuleohtu kinodes.

Teatrite suhtes oleme paremas seisukorras kui Lääne-Euroopa riigid: meie teatrihooned on peaaegu kõik uuemad ehitused, ainult siin ja seal leidub veel mõni vanem ehitus, mis ei paku palju kaitset publikule tuleõnnetuste puhul. Läänes on aga teatrimajad enam-vähem pärit vanematest aegadest. Tol ajal ei teatud, ei suudetud ega osatud veel panna tarvilist rõhku abinõude sisseseadmisele, mis võimaldavad hädaohu vähendamist pealtvaatajatele tulekahju puhkemise korral.

Kinode suhtes meie ei erine põrmugi teistest riikidest. Meil leidub küll ka juba täitsa uusi ja moodsaid ehitusi, mis on määratud ainult kinode jaoks ja seetõttu peaksid pakkuma nii palju kaitset publikule, kui seda praegusaja tehnika üldse võimaldab. Nende uute ehituste kõrval on meil aga veel hulk kinosid, mis on paigutatud ümberehitatud ruumidesse, mis omal ajal olid määratud sootuks teisteks otstarveteks: korteriteks, kontorteks, kauplusteks jne. On selge, et viimast liiki ruumide suhtes peab politsei

kõvemad kontrolli kui hoonete suhtes, mis on ehitatud kinode jaoks. Kuid kõige täpsem ja kindlam järelevalve ei suuda vältida õnnetusi, kui ruumid ja publik ise söödustavad õnnetusi, publik oma ebaolulise ülalpidamisega, ruumid oma ebaõnnestunud jaotuse, sisseseade jne. tõttu. Viimase aja juhtumid Euroopas ja Ühendriigis tõendavad seda.

See tõsiasi oleneb mitmest asjaolust. Kõigepealt ei peeta kinni ametliikudest eeskirjadest ja vastavate asutuste nõuetest. Arvatakse tihti, et ametiasutused, kõigepealt muidugi vastav omavalitsus ja politsei, ajavad taga mingisugust ametlikku jõnni, et seatakse üles üleained nõudmised, millel pole mingisugust tähtsust praktilises elus. Kui pole varem midagi juhtunud, egas tulevikus ka midagi ei juhtu — nii on, kahjuks, väga tihti kinopidajate mõttekäik. Kaitseabinõud tule vastu jäetakse hooletusse ja ei arvestata sugugi võimaliku hädaohuga. Alles siis, kui on õnnetus käes, siis jõutakse arusaamisele, et peapatt seisis passiivsuses, oma hooletuses. Teisest küljest ei tehta peaaegu midagi, et publikut õpetada ennast õieti üleval pidama tõsise hädaohu korral. Sõdureid õpetatakse manöövril rahuajal sõda pidama. Publikut tuleb samuti õpetada, ainult siis suudab ta ennast kaitsta hädaohu korral. Asja tõsine külg seisab just selles, et suuremad õnnetused tulekahjude kordadel kinodes tekivad sellest, et publik pea kaotab, segadusi sünnitab ja seega suurendab õnnetusi. Seda tõendab meile igapäevane elu, need kahetsemisväärts õnnetused, mis on aset leidnud mitmes suurriigis ja suurlinnas. Kui aga publik suurlinnades pea kaotab, mis peavad siis tegema väikelinna elanikud, kes pole harjunud alati ette vaatama ja ootama kõiksuguseid ettenägematuks hädaohu!

Allpool on toodud näide (nõunik Somneri järgi), mis selgesti näitab, missuguseid puudusi võib tihti leida kinodes, puudusi, mis esialgu silma ei paista, millele ei osata tähelepanu pöörata ja mis osutuvad saatusliikudeks tulekahjude kordadel.

Oletame, et tegemist on uue kinoga, mis eriti selleks otstarbeks ehitatud majja on paigutatud. Kino on ühelkordses hoones, sinna võib paigutada 600 inimest istekohtadele. Publiku jaoks on peasissekäik, peale selle veel kaks kõrvalsissekäiku. Tulekahjude kordadel pääseb pub-

lik peale selle veel välja kahest uksest, mis asuvad näitelava paremal ja pahemal küljel. Rohkem hädaväljakäike ei leidu: see on üldine nähtus, sarnaseid uksi peetakse üleainedeks luksuseks ja arvatakse, et kui juba on mõni väljakäik sisse seatud tulekahjude korral, siis jätkub sellest. Tihti talkistab ka ruumide jaotus suurema arvu hädaväljakäikude sisseadmist. Hädaväljakäigud on märgitud punaste pealkirjadega. Need pealkirjad on hästi loetavad. See on muidugi otstarbekohane. Ebaotstarbekohane aga on, et ühe sarnase ukse kõrvale on paigutatud väljakäigukoht meestele ja et sellele uksele on samuti asetatud punane pealkiri. On selge, et seni kui valitseb rahu ja kord, on kõik korras: keegi neid uksi ära ei vaheta. Siin aga unustatakse, kuidas muutub mass, kui on tegemist hädaohuga elule; otsustamisvõime, loogiline mõtlemine, ettevaatus ja kaine tegutsemine kaovad silmapilkselt: inimesed tormavad mõlema ukse juure, ei tehta enam vahet ukse vahel, mis viib õue, ja ukse vahel, mis sinna ei vii. See on muidugi veel võrdlemisi väike viga, mida kergesti saab parandada kas või uste pealkirjade värvi muutmisega. Sootuks halvem on juba asi, kui hädaväljakäigud on kaetud raskete portjääridega. Neid võib lükata muidugi kergesti kõrvale, selleks aga on vaja kaht kätt ja pisut aega. Hädaohude puhul võib aga iga kaotsiläänud sekund tähendada surma. Tagant suruvad inimesed peale ja esimesed võivad kergesti maha tõugatud saada, mis toob alati endaga kaasa suuri õnnetusi ja ohvrite arvusi. Portjäärid asetatakse ustele kahel motiivil: tahetakse talvekuudel hoida ruumid soojad, selleks aitavad portjäärid muidugi kaasa. Tihti aga tarvitatakse neid ainult selleks, et anda kino sisemusele mugav ilme. Kui portjäärid on vajalised soojuse hoidmiseks, siis peaksid nad vähemalt suvekuudel kaduma. Üldse pole need aga kuidagi soovitatavad. Ei saa väikese ilutunde või kokkuhoiu pärast, mis pealegi väga väike, panna kaalule kümnete inimeste elu. Hädaväljakäigu ukseks on rauast; need rasked ukseks ei lase tihti ennast avada, tuleb pressida kõigest jõust, et neid lahti saada — ja see pole ime: ukseks on küll tehtud, kuid kuidas ja kas nad töötavad, see enam kinokasutajatele muret ei sünnita. On olnud juhtumeid, kus need ukseks on pealegi

etenduste ajal olnud lukustatud; nii et hädakorral oleks pidanud kino personaal, kelle käes võtmed, otsima võtmeid ja siis avama ukсед. Sarnase korra tagajärg õnnetuste puhul on käegakatsutav.

Oletame siiski, et hädauksi võib otsekohe avada ja inimesed pääseksid välja. Vasakult poolt välja minnes satuvad inimesed pimedasse hoovi, kus näha pole midagi: paar meetrit eemal asub kõrge müür, nii et inimestel tuleb kõigil pöörata paremale poole, s. o. sinna, kuhu tulevad need inimesed, kes kasutasid parema käe hädaust. Parema ukse kohal põles kord õuel lamp, aja jooksul kadus aga see, nii et inimesed on pimeduses, mis seda enam mõjub, et kõik tulid valgustatud ruumist. Õuel seisavad mitmesugused asjad: kärud, tünnid, kivihunnikud jne., mille üle need inimesed muidugi komistavad — ja õnnetus on jällegi käes. Kuid kõige hullem on toodud näites see, et need inimesed, kes on õnnelikult jõudnud hoovi peale, veel kaugeltki pole päästetud. Hädauksed ei vii otsekohe tänavale, vaid hoovi, mille ümber on müür ja mille värav on lukus. Kes hädauste kaudu on pääsenud, neid ähvardab nüüd hädaoht elusalt küpsetatud saada, sest kõrval põleb maja ja pääsu pole kuhugile. Müür on 2 meetrit kõrge ja sellest üleronimine on raske asi, kui meeled on ärevil ja üks teist tõukab, üks teist ei lase vabalt ronida, kartuses ise maha jääda. Muidugi mõista ei ole olukord igalpool sarnane, kuid sarnaselt ehitatud kinod on võimalikud, ja toodud näide selgitab kujukalt, kuidas kaitset publikule tuleõnnetuste korral ei tule korraldada.

Väga tähtis on, nagu juba tähendatud, publiku ülalpidamine tuleõnnetuse korral. Seetõttu tuleb publikut õpetada, tema tähelepanu juhtida pääsemiste võimalustele ja nende kasutamisele. Mis aitavad rauduksed, raud-eesriided, hüdrandid jne., kui publik kaotab pea, kui üks teist hakkab tõukama ja tallama! On tehtud ettepanekuid korraldada kinodes publikule tulehäireid. See on asjata vaev, tulu need proovihäired ei anna. Kõik kujuneb proovihäire korral nii nagu kord ja kohus. Inimesed teavad, et tegemist on ainult proovihäirega ja lähevad rahulikult kinost välja. Asi kujuneb mingisuguseks paraadimarsiks, millel pole mõtet. Nii rahulik kui publik on proovihäirel, nii peata

on ta tõsise hädaohtu korral. Kuid on olemas teisi võimalusi publiku õpetamiseks ja kasvatamiseks kõnesolevas suunas. Nagu teada, on praegu levinud kinodes reklaamide näitamise kord. Enne etenduse algust (mõnel korral ka etenduse vahel), kui publiku tähelepanu veel on suur, tehakse näitelaval reklaami. Juba nimetatud Sommer paneb ette peale reklaamide enne etenduste algust lasta näitelinale veel õpetus publikule, näiteks järgmise sisuga: Ärge kaotage tulekahju puhkemise korral rahu, ärge tormake peaväljakäigu juure, vaid sammuge rahulikult hädaukse poole, mis asub teie kohast kõige lähemal. Hädauks otsige alati enne etendust silmadega üles. Hea oleks ka, kui kinopiletitele märgitakse, kus asub vastava koha hädauks. On ka antud nõu mahutada kinoaparaatide juure grammofoon, mille abil võiks tulehädaohtu korral valjuhääldaja kaudu hüüda „rahu“ publikule. On muidugi küsitav, kas viimast abinõu saab alati tarvitada. Kui kinos puhkeb tuli, siis peaaegu alati ruumis, kus asub kinoaparaat ja linnid. Ei saa nõuda isikult, kes aparaadi juures töötab, et ta paneks käima veel grammofooni, kui tema elu on juba hädaohtus. Nii et grammofoonile suuri lootusi ei saa panna. Küll aga oleks hea, kui terve kinopersonaal ei kaotaks külma verd: on teada, et aitab palju kaasa inimeste rahustamiseks see, kui üks inimene valju häälega palub rahu ja korda pidada: nagu mõjub külgehakkavalt ärevus ja hirm, nii mõjub ka rahu ja külma-verelsus — ühe inimese rahu võib päästa palju inimesi. On tähele pandud, et suurt mõju inimeste rahustamiseks avaldab muusika. Kui võimalik on tulekahju korral muusikat teha, siis tuleb seda teha.

Muidugi ei anna ka need abinõud publiku õpetamiseks ja kasvatamiseks absoluutseid tagajärgi, kuid nad on siiski rohkem kui mitte midagi. Eriti tuleks veel silmas pidada, et ei tohiks väsitada publikut ikka ühe ja sama tekstiga näitelinal, mis on määratud inimeste hoiatamiseks tulekahjude kordadel. Ühe ja sama teksti tugemisel läheb publik varsti loiuks ja unustab selle ära, ei pööra talle enam tähelepanu, nagu meie kõik teame iseendast reklaamide kohta, mis ühel ja samal kujul tihti korduvad. Pealkirju tuleb muuta, vastavad õpetuslaused paigutada eeskava teise ossa, neid varustada, võib olla, mõne pildiga jne. Peaasi — et asi

oleks ikka uus ja publik seda loeks, mis näitelinale tuleb, ja mitte käega ei lööks: see on juba ammu teada! (Kui aga sarnasel puhul küsida inimestelt, mis neil siis teada on, siis saab alati puuduliku vastuse!) Kõik oleneb suurte hädaohtude korral masside psühholoogiast ja sellest, kuidas õigel silmapilgul sellele psühholoogiale suudetakse mõjuda. Masside psühholoogia on hoopis teine kui üksiku isiku oma, ja seda uurida ning õppida tuleks igal politseinikul. Masside mõjul tegutseb ka iseenesest külmavereline, rahulik ja mõistlik inimene rumalasti, mass kisub üksikuid isikuid endaga kaasa ja ei lase mõjule pääseda üksikute juures rahu

ja loogilist mõtlemist. Seetõttu oleks vast ehk hea, kui mõnel korral lastakse publik välja kinost ainult hädauste kaudu. Välismaail tehakse seda teatrites mõnel korral. Tagamõte on see, et inimene harjuks käima ka hädauste kaudu välja ja et ta instinktiivselt läheb hädaukse juure, kui on käes tõsine hädaoht. Instinkt aitab tihti seal, kus mõistus enam ei aita või ei suuda aidata tänu võidulepääsenud tunnetele ja omadustele nagu hirm, ärevus jne. Kuigi ka see abinõu, võib olla, ei anna palju, annab ta siiski midagi ja see on juba seda väärt, et midagi ette võetaks.

R. S.

Salakirjast ja nägematust tindist.

Tihti avaldatakse arvamist, nagu oleks salakiri ja nägematu tint alles kõige uuema aja saavutus; õige on küll, et need salajaste teadete edasiandmise vahendid on laialdaselt tarvitusele võetud alles hilisemal ajal, kui tarvis teatud isikutele edasi anda kirjatael teateid nii, et keegi kõrvaline isik meist ei saaks aru, on juba väga vana ja vana on samuti salakiri. Muidugi oli salakiri varematal aastatel võrdlemisi lihtne, kuid siis ei tundud ka veel praegusaja meetodeid salakirjade dešifreerimiseks. Sellele vaatamata on siiski ka varematal aegadel juba tarvitusele võetud šiffreid, mis õige komplitseeritud. Sellest allpool veidi lähemalt.

On selge, et suurt huvi salakirja vastu tunnevad kurjategijad. Neil on alati saladusi: nii vanglas viibides, kui ka vabaduses olles on neil tarvidus astuda ja seista ühenduses oma mõtteosalistega ja kaasabilistega. Lihtkirjade saatmine, kui suuline ühendusse astumine pole võimalik, on alati hädaohtlik — kiri võib sattuda politsei ja ei tea kelle kätte ning tagajärjed võivad olla väga soovimatud. Seepärast ongi kurjategijate peres salakirja ja nägematu tindi tarvitamine laialdaselt levinud.

Muidugi teab seda politsei, kes püüab klassifitseerida salakirju, kes püüab leida meetodeid salakirjade lugemiseks. On tuntud tõde, et pole olemas salakirja, millele ei leita šiffrit. Meie teame, et sõjavägedes tähendab šiffer väga ja väga

palju, sõjaajal isegi tuhhandete ja kümne ning sajatuhandete elu või surma. Sõjavägede staapides ollakse seetõttu alatasa ametis uute salakirjade väljamõtlemisega ja teiste, tundmatute salakirjade šiffrite otsimisega. Sama tööd teeb ehk küll väiksemas ulatuses politsei. Ka selles töös peegeldub võitlus politsei ja kurjategijate vahel. See on alaline sõda sõjariista ja kaitseabinõu vahel. See on sama, mida näeme kurjategijate juures. Kui leiti teraskapid, hakkasid kurjategijad tarvitama elektrit, happeid ja termiiti. Samasugune on lugu salakirjadega. Ja see on selge: igas keeles on ainult teatud arv tähti ja nende sagedust võib matemaatiliselt kindlaks määrata. See ongi iga dešifreerimise katse ja meetodi pealuseks.

Kui eriteadlane hakkab uurima kirja, mis salakirjas kirjutatud (n. nim. kriptogramm), siis peab ta kõigepealt katsuma selgusele jõuda selle üle, mis keeles on kiri kirjutatud. Igal keelel on oma iseäraldused, ühes korduvad ühed tähed rohkem, teises — teised. Inglise keeles, näiteks, leidub kõige sagedamini „e“ täht, siis „ee“, „o“ ja „th“ tähed. Harilikus ingliskeelses lauses leidub kõige enam „e“-sid, sellele järgnevad „o“-d jne. Prantsuskeeles on tähed „ou“, „ai“ ning „est“ alati seotud. Kui nüüd ekspert leiab kirjas ühesuguseid tähtede gruppe või aga numbrite gruppe, märkide gruppe, siis teab ta, et tegemist on teatud grup-

pidega, mis korduvad teatud keeles. Tal on siis vaja katsuda, kas üks või teine sõna ei sobi tähtede arvult sõnaga salakirjas. Kui kord on kindlaks tehtud üks sõna, on teiste leidmine juba kerge asi. Muidugi muudab selle süsteemi ja sarnase uurimise keeruliseks see asjaolu, et tihti tarvitatakse mitme keele sõnu, et salakirja asetatakse teatud tähed, numbrid või märgid, mis mitte midagi ei tähenda, vaid salakirja ainult paigutatakse segadusse viimiseks. Kirjade dešifreerimine näib olevat esimesel pilgul väga raske, tõeliselt ta nii ülepääsematu raske ei olegi, vilumus ja and tähendavad siin palju. Võib otse imeks panna, kui kiirelt ja osavalt mõni asjatundja töötab.

Kurjategijate poolt tarvitataavad süsteemid pole harilikult väga keerulised. Esmalt ei kuulu kurjategijad intelligentsete inimeste hulka ja teiseks pole neil oskust ega aega välja mõelda ja dešifreerida keerulisi salakirju. Nad peavad salakirja välja mõtlema ka viibimise ajaks vanglas ja seetõttu ei või šiffer olla liig keeruline, ta ei tohi ununeda ning teda peab võima kiirelt kasutada ja lugeda.

Suuremalt osalt tarvitavad kurjategijad salakirja, mis põhjeneb tähtede ümberasetamisele teatud järjekorras. Sarnase kirja võti on väga lihtne, ta seisab ainult ühes numbris. Võtame väikese näite, mis salakirja selgitab. Võtmeks on 6, see tähendab, et ritta tuleb kirjutada saadetavast sõnumist kuus tähte, esimese rea alla teine rida jälle kuue tähega jne. Siis seatakse tähed ülevalt alla ritta ning sel moel tekib täiesti uus sõna, mis paistab esimesel pilgul väga mõistatuslikuna ja arusaamatuna. Oletame, et edasiantav sõnum on: „Oota mind panga ees kell üheksa.“ See lause kirjutatakse järgmiselt paberile:

o o t a m i
n d p a n g
a e e s k e
l l ü h e k
s a,

sellest saab sõna: onalsodelatpeüaashmn keigek. Ilus sõna, mis aga ainult paistab arusaamatuna. Asjatundja on varsti tõe jälil. Tuleb ainult teha mõni katse ja saladus ongi käes. Kahjuks aga teavad kurjategijad väga hästi, et sarnaste kriptogrammide lahendamine on tühine asi eriteadlastele. Seetõttu katsutakse seda

süsteemi võimalikult keeruliseks teha, s. o. kirjutatakse järgemööda ühte ritta, näiteks, kuus tähte ja järgmisse viis, tähed seatakse uue sõna jaoks ritta alt ülesse ja mitte ülevalt alla, tähed seatakse ritta diagonaalide mööda jne. Väga tihti tarvitatakse veel teist, päris lihtsat meetodit: salakirjas tähendatakse ainult mõned numbrid, mis annavad üle tähtsaid sõnumeid. Numbrid näitavad sõnaraamatu lehekülje ja sõna numbri. Eelduseks sellele salakirjale muidugi on, et mõlema poole tarvitada on üks ja sama sõnaraamat. Vanglasviibija seda süsteemi kasutada ei saa, kui ta juhuslikult ei saa vangla raamatukogust tarvitaminevat sõnaraamatut.

Teine, võrdlemisi lihtne, kuid päris hea süsteem seisab järgmises: Kõik tähestiku tähed kirjutatakse ühte ritta. Siis kirjutatakse kõik tähed ülespoole „a“-tähte, teine rida algab tähega „b“ ja sellest jätkatakse tähestikku, kolmas rida algab „d“-ga jne. Näiteks:

a b d e f g h i j k l m n o p . . . ü
b d e f g h i j k l m a
d e f g h i j k l m n b
e f g h i j k l m n o d jne.

Kui siis seisab ütleme täht „g“ d asemel, siis tulevad salakirja tähed kõik lugeda neljandas reas: sõna aeg, näiteks, näeks välja nii: „ehj“. Muidugi tarvitatakse selle süsteemi juures mitmesuguseid võtmeid. Kõige lihtsam neist on üks number: 6 tähendab (kui võtta eestikeelne tähestik), et tuleb kasutada rida, mis algab tähega „g“. Keerulisemad süsteemid võtavad tarvitusele mitu numbrit, näiteks, 2, 3, 5; see tähendab, et esimene täht tuleb otsida teise rea abil, teine — kolmanda rea abil, kolmas — viienda rea abil, neljas — teise rea abil, viies — kolmanda rea abil jne. Sõna „aeg“ kujuneks selle võtme juures sõnaks „übb“. Mõnel korral on võtmeks mõni saladuslik sõna, näiteks „beb“; see tähendab, et tuleb käia süsteemi järgi 2—4—2 (b on teine täht tähestiku reas ülevalt alla, e — neljas). See süsteem tehakse keerulisemaks veel seega, et esimene rida ei alga „a“ tähega, vaid mõne teise tähega. Sõnu, mis on kirjutatud selle süsteemi järgi, pole võimalik dešifreerida, kui on tegemist ainult paari lühikese sõnaga.

Nagu juba eelpool tähendatud, tuleb katsuda kõigepealt selgusele jõuda, mis-

suguses keeles on seatud salakiri kokku. Ja siis tuleb käia põhimõtte järgi, et igas keeles korduvad teatud tähed ning teatud tähtede kombinatsioon rohkem kui teised tähed ja teiste tähtede kombinatsioonid. Muidugi nõuab see kõik hulk tööd ja vaeva. Olgu tähendatud, et prantsuse kuningad tarvitasid omal ajal (enne revolutsiooni) salakirja, mida kaua aega ei läinud korda lugeda. Alles hiljuti leiti salakirja võti, mille kindlakstegemiseks kulus rohkem kui sada aastat!

Kurjategijad katsuvad anda salakirjale veel eriti saladusliku väljamõelduse sellega, et harilikke tähte asemel võetakse tarvitusele kõiksugused pealtnäha keerulised märgid. Kuid see tähtede asetamine väljamõeldud märkidega ei aita midagi: asjatundjatel tuleb nii-kui-nii käia kindla meetodi järgi, mis on üks ja sama, olenemata sellest, kas on tegemist tähtedega, numbritega või märkidega.

Kuigi salakirja tarvitavad tihti kurjategijad, kes on vabaduses, ja tahavad oma abilistele üle anda teateid, mis peavad jääma saladusse, kasutatakse salakirja siiski kõige enam vanglates. See on ka arusaadav. Kurjategija, kes istub eeluurimise vanglas ja ootab oma süüteo harutamist kohtu poolt, tahab tungivalt astuda ühendusse oma abilistega, et kuidagi kokku rääkida seletuste andmise suhtes. On vaja tunnistajatele ja kaas süüdlastele öelda, mida rääkida kohtus ja mille üle tuleb vaikida. On iseenesest arusaadav, et kõik vangidele määratud ja vangide poolt saadetakse kirjad hästi uuritakse enne edasiandmist.

Siiski suudavad kurjategijad mõnel puhul ühendusse astuda välisilmaga — pealegi täitsa seadusepärase abinõude abil, ilma et kohe silma paistaks, et ühendus on olemas. Selleks kasutatakse kõigepealt raamatuid. Eeluurimise all olevatele vangidele lubatakse harilikult vastu võtta raamatuid tuttavatelt ja sugulastelt. Muidugi vaadatakse need raamatud enne üleandmist vangidele hoolega läbi, kuid silmapaari vahele võib kergesti sealjuures jääda see, mis kõige tähtsam. Väikeste punktidega ja kriipsudega märgitakse ära teatud tähed, mis kokkuvõetult annavad vangile teatud sõnumi. Kurjategijad, kelle eluülesandeks on ju üht või teist viisi kaaskodanikke tüsata, leiavad aga veel teisi teid teadete saamiseks. Näiteks palutakse luba vastu võtta hamba-

pasta. Selle ümber on mähitud õhuke siidpaber, mis sisaldab sõnumeid vangile. H. Ashton-Wolfe jutustab ühest loost, kus ta leidis sõnumi — postmargi alt. Kiri saadeti vangile postiga ja kirjamargi alla märgiti tähtis sõnum. Teisel puhul anti teateid üle lehtede abil usulise sisuga. Neid lehti trükiti salga poolt, mille liige istus vanglas. Mõned üksikud tähed olid trükitud veidi teisiti, mis võis silma paista ainult umbusklikule ametnikule, kuid kuidagi ei paistnud silma harilikule lugejale.

On iseenesest arusaadav, et kõige parem tee teateid saada ja edasi anda on sarnane tee, mis ei ärata kellegi tähelepanu ega umbusku. Kriptogramm on iseenesest hea asi, tema halb külg seisab aga selles, et teda püütakse lugeda ja et nende saatja langeb vangla ülemuse erilise kahtluse ja tähelepanu alla. Seda tõe tahtis kasutada keegi noor inglane, kes viibis vanglas ja pidi tahes-tahtmatult astuma ühendusse oma sõpradega, et veel päästa mis võimalik. Ta tarvitas meetodeid, millele kauemat aega ei teatud tähelepanu pöörata. Mees kirjutas oma õele ja mõlemad seisid elavas kirjavahetuses. Kirjad ise ei sisaldanud midagi, mis oleks ametivõimude tähelepanu endale pööranud. Kuid siiski polnud need kirjad ilmsüütud. Kurjategija oli enne vanglasse minekut oma õega kokku leppinud kolme süsteemi kohta teadete üleandmisel, et mitte vangla tähelepanu pöörata kirjadele. Esimene meetod seisis selles, et üksikuid tähti kirjutati veidi pikemalt kui teisi: nende tähtede kokkuvõtt andiski hariliku sõnumi. Teine meetod seisis üksikute punktide kasutamises üksikute tähtede juure, ja kolmas — üksikute tähtede veidi teisiti kirjutamine. Õhkamismärk näitas, et sõnum on lõpetatud.

Muidugi on ka heaks abinõuks salajaste teadete edasiandmisel nägematu tint, kusjuures tindi all tuleb mõista igasugust vedelikku kirjade kirjutamiseks. Peab tähendama, et nägematu tindiga saab aga kirjutada ainult vang ise. Kui temale saadetakse mingisugune sarnane kiri, siis ei saa ta sellega peale hakata midagi, sest tal puuduvad igasugused võimalused salatindi ilmutamiseks. Tindina võib tarvitada mitmesuguseid aineid: ila, vett, piima, sidrunimahla (viimased võetakse tarvitusele harilikult vangla haigemajades, kus need ained kättesaadavad). Kui kirjutada veega, siis tuleb

eriti silmas pidada, et hariliku tindiga kirjutatud tähed ei sattuks veega kirjutatud tähtede otsa. Selleks on vaja muidugi veidi oskust ja tähelepanu. Kui veega kirjutatud kiri satub asjaosalise kätte, kustutab viimane kloori abil hariliku kirja, paneb kirja veidi vette ja kõrvalt kirjale vaadates tuleb salakiri avalikuks. Kui on tarvitatud ila või piima, siis saab kuumuse abil teha nähtavaks salakiri.

Politseil on tihti vaja mitte ainult neid kirju lugeda, vaid ka üles võtta — ja saata edasi neile, kellele kiri on määratud, ilma et keegi aru saaks, et sisu on politseil teada, et kiri on loetud ja päevapildistatud. Selleks tarvitatakse joodiauru, mis toob umbes pooleks tunniks salakirja nähtavale — küllalt kaua lugemiseks ja päevapildistamiseks. Võib tarvitada ka nigrosiini ja teisi värve, mis eriti head on ilaga kirjutatud kirja lugemiseks, mida aga ei saa tarvitada, kui tegemist on keemilise tindiga kirjutatud kirjadega. Iglycal on parim abinõu kõikide salatintide selgitamiseks, pole ühtki tinti, mida see abinõu ei ilmuta. Nagu teatab juba nimetatud H. Ashton-Wolfe, soovitab Lyoni linna politsei laboratooriumi juht dr. Locard järgmist segu: $KL_4 + JO_{10} + NaCl_5 + Al_2 Ce_2 +$ glütseriin 3,5 + H_2O destilleeritud 30. Aluminiiumkloriidi peenekstegemine peab sündima väga ettevaatlikult ja hoolikalt. Vedelik määratakse puuvillase lapiga kirjale. Umbes viie minuti pärast tulevad ilmsiks tähed, mis jäävad paberile mõne aja jooksul. Iglycali hea omadus seisab veel selles, et ta mingisuguseid plekke ega jälgi ei jäta. See abinõu pole hädaohuta, kuid ta on kindel ja ilmutab iga teadusele tuntud tindi.

Muidugi on ka heaks abinõuks salateadete edasiandmisel salasõnad, mis tarvitatakse vanglates. Kuid õnneks ei suuda vangid neid nii suurel määral kokku seada — ja meeles pidada, et nad neile palju tulu tooksid ja et neile tähelepanu ei pöörataks.

Lõpuks kasutatakse veel märkude andmist: silmadega kõnelemist, ühe sõnaga „tumma keelt“, millest ei saa mainimata mööda minna, olgugi et see otsekõhe asjasse ei puutu. Iga elukutseline kurjategija õpib teatud aja jooksul tumma keelt, kas või ainult osaliselt. Teateid

antakse edasi ka välisilma ja võetakse sealt vastu salamärkide abil. H. Ashton-Wolfe jutustab kurjategijast, kellel oli viimase täpsuseni teada, kuidas seisab eeluurimine, missuguses suunas kriminaalid töötavad. Ametivõimudel oli see esialgu arusaamatu. Hakati asja uurima ja lõpuks jõuti otsusele, et ainus inimene, kes võib olla teadete edasiandjaks vangile, oli tema naine. Viimane käis vangi tihti vaatamas, mis arusaadavalt ilka sündis vangivahi juuresolekul. Paistis silma, et ainsaks kõnelejaks oli mees, kuna vabaduses viibiv naine vähe kõneles ja ainult närviliselt sõrmedega laual mängis. Siis tehti kindlaks, et see sõrmedega kloppimine polegi muud kui varem kokkuräägitud märkide abil teadete edasiandmine. Kloppimine sündis väga kiires tempos, millest tuli järeldada, et abielupaar oli kaua aega treenerinud.

Igaüks, kes on käinud tsirkuses või varjetees ja kes midagi aimab asjast, teab, missugusel teel muutub artist, kelle silmad kinni seotud, selgeltnägijaks. Abiline käib publiku seas ringi ja palub endale anda mingisuguse asja. „Selgeltnägija“ seisab kaugel, seljaga vastu abilis, nii et ta näha midagi ei saa. Siis küsib abiline, mis tema kätte on antud. Selgeltnägija ütleb täpselt, mis on abilise käes. Terve trikk seisab siin küsimuse esitamises. Küsimusega näitab abiline ära, mis talle kätte anti. Küsitakse, näiteks: „kas võite mulle öelda, mis mul on käes.“ siis tähendab see, et tegemist on kellaga; küsitakse aga: „kas võite mulle öelda, mis mul käes on.“ siis tähendab see ninarätikut jne. Vahe seisab käesoleval korral ainult sõna „on“ paigutamises. Samuti on kokku rääkinud ka kurjategijad. Mõned neist on otse virtuosid sel alal. Nad võivad vahetide juuresolekul kõnelda kõige igapäevasematest ja lihtsamatest asjadest ja siiski öelda üksteisele tont teab mis. Räägitakse ilmast, toidust, lastest ja kehvast ajast ja saadakse aru, kuidas seisab süüdistusasi, kas on keegi midagi tunnistanud ja mida nimelt. Hiljuti sündis Pariisis huvitav lugu. Keegi tunnistaja seletas kohtu ees kõikisuguseid asju, jäi siis aga äkki vait ja võttis kõik antud seletused tagasi. Selgus, et süüalune oli temale silmadega tähendanud, kui kaugemale võib minna seletuste andmisega. A.

Surnud tunnistajatenä.

Kohtupraktika ja kriminaaljalugu tunnevad hulk juhtumeid, kus surmavalt haavatu suutis veel enne surma öelda, kes oli roimariks. Mõnel korral on sarnaselt haavatu suutnud ainult lausuda mõrtsuka eesnime, kuid sellest on küllalt olnud, et teha süüdlane kindlaks ja tuua kohtulaua ette. Sarnase tunnistuse halb külg seisab selles, et tunnistajat enamast enam pole, kui asi on kontu ees, et see tunnistaja ei saa enam kõnelda ja aidata kaasa kurjategija tabamiseks. Kuid sarnastel tunnistustel võib olla veel teine külg, seda juhtub küll väga harva, kuid siiski tulevad ette juhtumid, mis näitavad, et ka surija tunnistustega tuleb käia ümber ettevaatlikult. On loomulik ja arusaadav, kui arvatakse, et inimene, kes juba on ühe jalaga hauas, kelle elu kestab veel ainult minuteid, enam valetama, teadlikult valetama ei hakka. Seepärast pannaksegi nii palju rõhku ja nii suurt rõhku surija ütelustele. Täie õigusega, nagu tähendatud. Kuid igal reeglil on oma erandid. On juhtumeid, kus surijad võivad oma viimaste tunnistamiste põhjal kaasa kiskuda hauda ilmsüütuud inimesi, on nimelt olnud juhtumeid, kus surijad on mitmesugustel (harilikult romantilistel) põhjustel teadlikult valetanud, et veeretada süü teisele inimesele või et halastusest teiste vastu rääkida ebatõtt.

Allpooltoodud juhtum (Hans Wiegri järgi) näitab, missuguseid tagajärgi võivad anda surijate tunnistamised, kui nad pealegi sobivad teiste, olemasolevate andmetega ja kui surija tunnistus näib vastavat üldisele olukorrale. Tapetutest võivad saada mõrtsukad vastu nende tahtmist, vastu nende sihte... kuid peatunnistajad on surnud, nad ei saa enam oma seletusi tagasi võtta, neid täiendada, neid muuta.

Ühes väikeses saksa linnakeses elutses ja tegutses arst, dr. X. Ta oli abielus ja õnnelik perekonnaisa: mees, ilus naine ja kaks väikest last moodustasid selle õnneliku perekonna. Dr. X. ja tema perekond käisid läbi insener Y. perekonnaga. Ka viimane oli abielus, elas samuti õnnelikult oma naisega, vaatamata sellele, et ta armastas flirtida ka teiste naisterahvastega. Y. oli meeldiva välimusega, jõukas ja sümpaatlik mees,

kelle vastu väikese linna naisterahvad tundsid suurt huvi. Pealegi tunti teda igalpool hästi: oli ju tema ehitanud pea-aegu kõik uuemad majad linna ja seetõttu astunud ärilisse vahekorda kõikide jõukamate perekondadega.

Ka proua X-ile näis insener meeldivat. Pealtnäha flirtisid mõlemad veidi, ilma et asjal oleks olnud suurem tähtsus. Kord reisisid mõlemad perekonnad supelranda. Sarnane reisimine oli täiesti loomulik: perekonnad olid hästi tuttavad ja ei tahtnud kumbki omaette sõita kusaigile kuurorti võõraste inimeste sekka. Mehed võtsid suvituskohas ette matku ümbruskonda ja tõusid seetõttu varahommikul üles. Seepärast magasid nad omaette toas, et naisi mitte hommikul äratada. Naised magasid jällegi omakorda koos ühes toas.

Kui abielupaarid olid viibinud kaks nädalat suvituskohas, sündis kurbmäng. Ühel pühapäevaõöl kuuldus väikeses võõrastemajas, kus X. ja Y. elasid, vali naisterahva kisa. Karjumine ja nutt kostis toast, kus asusid X. ja Y. naised. Et ukсед olid lahti, saadi kolme tappa. Arsti naine, proua X. karjus voodis, olles piinatud hirmsatest valudest, kuna proua Y. istus voodis, valge näost kui lumi. Paari tunni pärast oli proua X. surnud, kuna proua Y. ei suutnud sõnagi seletada. Laiba lahkamisel tehti kindlaks, et proua X. oli mürgitatud, kusjuures tarvitati mürki, mis mõjub väga kiiresti, kuid ühtlasi endaga kaasa toob hirmsaid valusid. Kriminaalpolitsei hakkas asja energiliselt uurima, ja juba paari päeva pärast areteeriti keegi noormees, noor kooliõpetaja Hans N., kes oli pärit samast linnast, kes samuti veetis oma puhkeaja selles suvituskohas, kus sündis roim, ja kes oli väga armunud proua X-sse. See areteerimine tuli kõigile ootamatult, sest keegi ei saanud ja ei võinud uskuda, et noor ja tagasihoidlik õpetaja on julm roimar.

Kohtus selgus järgmist: Tapmise ööl magas proua Y. juba, kuid ärkas korraga unest. Ta ei saanud esialgu aru, mis on lahti, nägi aga varsti, et toas on veel keegi meesterahvas, kes istus proua X. voodiserval ja prouat kaelustas ning temaga sosistas. Proua Y. oli väga vihane

ja tahtis armastajatele näidata, et ta on üleval ja ei maga. Ta ohkas kõvasti ja tegi järsu liigutuse. See andis ka tagajärgi. Meesterahvas tõusis kiiresti püsti, suudles ruttu veel proua X-i ja kadus siis. Prahane proua Y. läks oma sõbranna juure ja küsis, kes see meesterahvas olewat, kes toas viibinud. X. ei pannud nagu esialgu Y-i tähele, ütles aga siis: see olnud Hans N. Sõbranna läks oma voodi tagasi. Ta ei mäletanud enam, kui kaua ta seal lamas, kui äkki algasid oigamised ja kisa.

Noor õpetaja N. võeti vahi alla. Ta salgas täielikult igasugust süüd. Kuid üksikud tunnistajad teadsid tõendada, et N. ja proua X-i on tihti nähtud koos, mida esialgu N. salgas. See muidugi tegi N. seisukorra veel halvemaks. Edasi andsid end üles tunnistajad, kes olewat N-d näinud tapmise ööl võõrastemaja koridoris, pealegi veel lühikest aega enne roima. N. elas samas võõrastemajas, kus tapmine sündis. Mõne aja pärast pidi N. tunnistama, et ta tõesti, võib olla, sel ööl koridoris käis. Läbiotsimisel N. korterist leiti terve rida armastuskirju, mis olid adresseeritud proua X-ile. Sellest kõigest jätkus kohtule, kes tuli otsusele, et Hans N. tappis proua X-i. N. mõisteti surma. Võib olla oleks kohtuotsus ka varsti täide viidud, kui prokurör poleks kirja saanud, milles tähendati, et Hans N. on süütu, et süüdlaseks on kirja kirjutaja, kes on perekonnainimene, kes on tahtmatult korda saatnud kuriteo, ja kes ei leia enam rahu, sest ta kardab, et tema asemel kannatab keegi ilmsüütu. See kiri aga oli anonüümne, nii et talle palju tähelepanu ei pööratud, olgugi, et terve tapmisloogu ka prokurörile sünnitas palju peavalu, sest selge polnud asi siiski.

Varsti jõuti aga üldisele arvamisele, et anonüümne kiri on kirjutatud N. sõbrade poolt, kes tahavad N.-i päästa. Keegi ei hakanud üldse asja uuesti tõsiselt kaaluma ja uurima. Keegi — peale ühe kohtuliikme, kellel terve lugu samuti ei paistnud väga selge olevat ja kes tahtis asja omaette uurida. See mees tundis huvi grafologia vastu, tal olid sel alal teatud kogemused ja teadmised. Ainus halb asi oli, et ta kartis nende teadmistega tulla avalikkuse ette, olles arvamises, et ta naerdakse välja. See kohtuliige uuris anonüümkirja ja jõudis selle

põhjal otsusele, et kirja kirjutaja räägib tõtt, tähendab, et mõrtsukaks on keegi teine ja mitte Hans N. Kuigi see kohtuliige ametlikult midagi ette ei võtnud, katsus ta teha, mis võimalik — ja tal oli edu. Ta toimetas kohalikkude lehte sõnumi, nagu saadetakse surmaotsus Hans N. kallal lähemal päeval täide. Sõnumil olid soovitud tagajärjed. Järgmisel hommikul ilmus prokuröri juure insener Y. ja teatas, et ta on proua X.-i mõrtsukas. Tema oli sama mees, kes istus tapmise ööl proua X. voodiserval, kuna ta oma naine oli temast kõigest 5 meetrit eemal. Y. jutustas ka järgmise loo, mis ka juurdlemisel leidis kinnituse.

Tema ja proua X. armastasid üksteist 1½ aastat. Kui perekonnad koos sõitsid suvituskohhta, kadus Y-il ja proua X-il igasugune võimalus olla koos üksi. Leiti neid võimalusi, kuid need olid seotud alaliste valedega ja seda ei kannatanud paar enam välja. Siis tuli proua X. heale mõttele. Ta tegi Y-ile ettepaneku tulla tema juure öösiti. Proua Y-ile taheti anda unerohu, nii et ta ei segaks armastajapaari koosviibimist. Kuid see plaan nurjus seetõttu, et dr. X. ei võtnud kaasa suvituskohhta unerohu. Ühel päeval sai insener telegrammi, millega teda kutsuti kiires korras koju ühele tähtsale nõupidamisele. Dr. X. palus teda minna ka tema korterisse ja üht ja teist asja kaasa tuua. Seda juhust tahtis Y. kasutada. Ta päris proua X-ilt, kus asuvad arsti korteris unerohud, ja sai täpse kirjelduse. Enne ärasõitu kirjeldas proua X. veel kord täpselt unerohutude asupaika ja Y. sõitis minema. Ta jõudis paari päeva pärast tagasi ja tõi kaasa valge pulbri, mille ta leidis temale juhutatud kohalt. Sel ajal, kui naised einetasid, ruttas Y. naiste magamistuppa ja raputas osa pulbrist oma naise veekaravini. Kui naised läksid oma tuppa, tõukas proua X. kogemata oma karavini ümber ja see läks katki. Y. andis oma karavini sõbrannale ja täitis oma veeklaasi veega kannust, kus oli pesemise vesi. Proua X. oli arvamises, et pulber on raputatud klaasi, nagu kokku räägiti, ja ei pannud seetõttu rõhku karavini vahetamisele. Kui Y. teda öösel külastas ja proua Y. üles ärkas, jõi proua X. vett karavinist, nähtavasti selleks, et ärritusest jagu saada. See sai talle saatuslikuks. Kõige selle juures jäi muidugi lahtiseks peajasjalikult üks küsimus: kas

ja kuidas oli see võimalik, et proua Y. ei tunnud ära oma meest? Kuid ka see küsimus lahendati. Y-il oli seljas ööülikond, mida tema naine polnud varem näinud. Ta oli endale reisirõivade ostmise selle ülikonna ja selle ka kohe selga pannud. Magamistuba oli pikk ja kitsas, pealegi valitses magamistoas täieline pimedus, nii et parima tahtmise juures oli äratundmine kui mitte võimatu, siis vähemalt väga raske. Et proua X. ei nimetanud oma külalise õiget nime, on loomulik ja arusaadav. Ta nimetas nähtavasti nime, mis talle just pähe tuli ja mis võis enam või vähem olla tõenäolikk. Proua X. ei teadnud aimatagi, missuguseid tagajärgi oleks võinud endaga kaasa tuua see vale, mis oli tema viimane sõna enne surma. Hans N. armastas kindlasti proua X-i, kuid see oli noore inimese platooniline armastus, mis aga oleks N-ile peaaegu maksnud pea, kui õnnelikud vahejuhtumid poleks toonud päevavalgele tõelusi. Asi võeti muidugi uuesti üles, Hans

N. mõisteti õigeks, kuna Y. mõisteti pikema ajaks sunnitööle.

On olnud ka veel teisi analoogilisi juhtumeid. Sama Hans Wieg kõneleb sündmusest, mille ohvriks langes jällegi noor naisterahvas. See aga ei annud, juba surres, üles oma armukese õiget nime, seepärast et see armuke oli tema sõbranna peigmees. Ta nimetas samuti ühe teise tuttava nime, keda aga päästis see asjaolu, et ta võis tunnistajate varal kindlaks teha, kus tema viibis kuriteo toimepanemise ajal. Kuid ega seda alati ei suudeta, eriti kui asi pole päris värske. Kes suudab mäletada, kus ta viibis mõne kuu eest teatud kellaajal? Sel peab juba imehea mälu olema, kes seda suudab meeles pidada või aga tuleb päästjaks juhuseks. Teatud ajal oldi kuskil võõrsil, teatris jne. Nii võivad surnud tõesti saada mõrtsukateks ilmsüütutele inimestele kas tahtmatult või aga osaliselt tahtes, mitte eeldades sealjuures kõiki võimalikke tagajärgi. kk.

Rakvere-Paide kriminaalpolitsei 10 a. vana.

1. juunil s. a. pühitses Rakvere kriminaalpolitsei oma 10-aastast juubelpäeva. 1920. aastal, kui Tallinnas ja Tartus kriminaalpolitsei osakonnad juba tegutsesid, asutati ka Rakvere kriminaalpolitsei osakond, kuhu määrati ülemaks tolleaegne kriminaalpolitsei inspektor Ed. Sernov (praegune Tallinna-Harju kriminaalkomissar). Puudusid kohased ruumid ja ametkond. Eriti raske oli ametnikkude leidmine! Kohasoovijaid oli palju, kuid kõigil neil, peale mõne üksiku, puudusid politsei kogemused, rääkimata kuritegevuse jälgimise tehnikast. Juhuslikkudest isikutest, kelledest enamjagu demobiliseeritud sõjaväelased, koostatud ametkonnaga tuli otsekohe tööle asuda, sest tol ajal oli Virumaal kuritegevus võimust võtnud. Röövmõrtsukatööd, hobusevargused, murdvargused jne. pandi toime mitmel pool ühel ajal, ja metsad kubisesid väejooksikutest ja mitmesugustest P.-L. armee jäänustest. Üldse sammus Virumaa 1920.—1923. a. röövmõrtsukatööde ja tapmiste poolest Eestis esirinnas. Nende jälgimine oli siis väga raske; puudusid liikumisabinõud, ümbruskonna tundmine,

agentuur ja ametkonna jälgimisoskus. Ainuke kriminalist osakonnas oli ülem Sernov, ning iga kuriteo kohal oli tema esimene ja viimane oma teadmiste ja energiaga ametnikke juhatamas ning eeskujul andmas. Töö ja tegevuse olukord esitas ametkonnale rasked ülesanded, ja paljud ametnikest, kes ei suutnud neid täita, tuli teenistusest lahkuda. Ka uutel ametnikel puudusid kriminalisti kogemused ja tarvilised omadused, mistõttu ametnikkude läbikäik esimestel 3—4 aastal osutus väga suureks (umbes 70—80 inimest) ning püsima jäid ainult need, kel jätkus kriminalistile omast andekust ja energiat.

Möödunud 10 aasta jooksul on Rakvere kriminaalpolitseid juhtinud kolm ülemat: hr. Ed. Sernov 1920. kuni 1925. aastani; hr. A. Purri 1925. kuni 1928. aastani ja 1928. aastast peale praegune komissar hr. Nikolai Pääbo. Selle aja jooksul on ka ametkond omanud kriminalisti kogemused ja teadmised, mida tõendab edukas kuritegevuse vastu võitlemine ja tagajärjerikas tegevus. Koosseisude kokkutõmbamise tagajärjel koosneb praegune Rakvere kriminaalpolitsei 11 inime-

sest, s. o. komissar, 2 vanemat assistenti, 5 assistenti, 2 agenti ja sekretär, kelledest üks van. assistent asutamise päevast ja teine 15. juunist 1920. a. vahetpidamata teenivad; 1920. a. peale teenivad veel

2 assistenti, kuna teised ametnikud on hiljem teenistusse astunud.

Püsigu Rakvere kriminaalpolitseis alati raugematu energia kuritegevuse vastu võitlemisel.

Vanglate valuuta.

Senikaua kui elavad maakeral inimesed, senikaua kestab ka äriajamine, kaubitsemine. Esiialgu sündis see primitiivsel viisil: anti kaup kauba vastu. Aja jooksul aga tekkisid mitmesugused vahendid, mis kaubitsemist kergendasid, seda alles öieti võimaldasid. Praegu on selleks vahendiks teadupärast raha või õigemini kuld.

Veidi teisiti kui muus maailmas sünnib kaubitsemine vanglates. Äriajamine õitseb muidugi ka seal, sest ka seal leidub inimesi, kellel on üks või teine asi ära anda, kes aga vajavad jälle mõnd muud asja. Raha ei mängi vanglates kui sarnane suurt osa. Just vanglaski tuleb kõige paremini ilmsiks, et raha iseenesest pole midagi, seda ei saa süüa ega juua. Mis aitab vangile kuld, kui see ei anna talle ühtki mõnusest. Muidugi on rahal ka vanglas teatud väärtus: selle eest saab lasta tuua toiduaineid, neid aga saab vahetada mitmesuguse kauba vastu, eeskätt tubaka vastu. Ja tubak ongi selleks aluseks, mille peale kõik ümber arvestatakse, tubak ongi see vanglate valuuta, mis määrab hinnad teistele asjadele ja ainetele.

Vangidel tuleb loobuda kõikidest harilikku kodaniku mõnusestest, vähemalt üldiselt. Seepärast on arusaadav, et keegi pole nii ahne igasugusele mõnusele, pole nii lõbunäljane kui vang. Mida kauem vang viibib kinni, seda primitiivsemaks muutuvad tema elunõuded, mis lõpuks koosnevad ainult tahtmisest suitsetada ja kas või denatureeritud piiritust juua.

See valuuta on juba õige vana ja see on ka rahvusvaheline. Peaaegu kõikides riikides on vangidele suitsetamine keelatud, vähemalt osaliselt, s.o. alguses, just siis, kui vang kõige enam tahab suitsetada. Ja on selge, et suitsetamise himu, suitsetamise kirg, mida rahuldada ei suudeta, toob endaga kaasa nähtusi,

mis pole head ega ilusad, ei soovitavad ega kuidagi heakskiidetavad. Saksa maal, näiteks, maksis alles hiljuti absoluutse suitsetamise keeld vanglates. Mõnelpool mindi seal nii kaugele, et ei lubatud suitsetada vanglates ka personaalil ja keelati isegi vangla ametnikkudele ja teenijatele suitse kaasas kanda. Selle tagajärjeks oli see, et vangid, kes olid välistöödel, otsisid tänavatelt suitsuotsi ja toimetasid neid salakaubana vanglasse. Ükski läbiotsimine ei aidanud. Leitud otsad mahutati kohtadesse, kust keegi neid otsida ei teadnud. On selge, missugust mõju pidi avaldama sarnane kord vangidele.

Muidugi peab igas vanglas olema mingisugune keskkoh, kust kaubitsemist ja asjade vahetamist juhitakse, kus see kaubitsemine öieti sünnib. „Suurkaupmeheks“ on harilikult vang, kes juba on viibinud pikemat aega vanglas ja kellel mingisugune eriamet, mis talle võimaldab veidi vabamat liikumist ja olemist vanglas. Sarnasteks „engrossistideks“ on kas habemeajajad, kirjutajad või teised sarnased vangid. Kui vanglasse saabub uus vang, siis takseeritakse kõigepealt, mis mehelt võib vahetuse teel saada. Aja jooksul kaob uue vangi hambahari, hambapasta, laulatussõrmus jne. tubaka või millegi muu vastu. Saksa maal äratasid mõne aja eest üldist tähelepanu protsessid, mis tegid avalikkuks, et sarnasest kaubitsemisest võtsid osa ka vanglate ametnikud. Nii, näiteks, selgus, et äriajamine ei piirdunud asjadega, mis olid vangi käes või seljas: vahetati ka asju, mida vang pidi ära andma vangla administratsioonile, vanglasse tulles: ülikondi, palituid jne.

On arusaadav, et „suurkaupmees“ tunneb oma ostjaid ja tunneb üldse inimesi. See vang võib täpselt kindlaks teha, kas uus vang kuulub pehmemate iseloomude hulka või mitte, s.o. kas te-

malt saab kerge vaevaga kätte või paneb ta vastu. Kui on tegemist nõrgema iseloomuga, siis katsutakse sellele otsekohe mõjutada toorusega, jõuga ja pealekäämisega. Varsti ongi uus vang nõus ära andma oma asju, et nende vastu saada teisi, kas tubakat, toiduaineid või midagi muud. Esikohal on aga ikka nõudmine tubaka järele. Kui vang vastu paneb, siis tarvitatakse teist meetodit. Teda ei panda üldse enam tähele, eriti ignoreerib teda „suurkaupmees“, kes teab väga hästi, et vang ühel ilusal päeval pöördub siiski tema poole. Asi seisab ju selles, et kaugelt suurem osa kurjategijatest (juhuslikud kurjategijad välja arvatud) suitsetavad. Sellele rajabki oma süsteemi kaupmees-kaasvang. Kui uus vang on päev või paar juba kannatanud, siis kõneleb „suurkaupmees“, kui selleks on soodus silmapilk ja juhus, mõne teise vangiga headest suitsudest ja sellest, mille poolest erineb üks tubakasort teisest, ühed paberossid või sigaretid teistest. Sarnane jutt aetakse seal ja siis, kui uus vang seda tahes-tahtmatult pealt kuulab. Varsti ongi igasugune vastupanu uue vangisuitsetaja juures murtud. Ta katsub kaupmehega kuidagi ühendusse astuda ja oma esialgset vastupanu heaks teha. Muidugi ei tule kaupmees sellele ostjale kohe vastu. Ta teab väga hästi, mida kauem suitsetaja sipleb, seda suurem on oodatav kasu. Siiski võtab ta mõne aja pärast kaasvangi kuulda. See juba ei pakul enam vahetuskaupa, vaid palub vahetada mõnd asja tubaka vastu.

Mõne minuti pärast on siis kaubad koos. Vang annab üle või paneb teatud kohta vahetamiseks määratud asja ja saab vastutasuks igatsetud suitsuaine. Muidugi ei ole see esimest sorti. Harilik suitsetaja arvatavasti üldse ei suitsetaks seda kraami, mis mõnel pool vanglates tarvitatakse tubaka nimetuse all. Kõksugustest tubakajätistest koosnev pabeross moodustab aga vanglas maiuspala. Uus vang saab esialgu muidugi kõige halvemat sorti tubakat, mis just „kaupluses“ olemas. „Suurkaupmees“ ripub ära muidugi omaltpoolt neist vangidest, kes käivad välistöödel ja talle toovad suitsuotsi. Selle eest saavad nemad kaupmehelt-vangilt mingit vastutasu, mis aga ikka väiksem on kui see, mis kaupmees saab ise suitsunäljaselt. Egas asjata sarnast vahetalitust ei kor-

raldata. Paremat tubakat hakkab vang alles siis saama, kui ta on juba mõni aeg olnud korralikuks ostjaks. Kõneldakse, et suitsud, mis anti sarnasel teel uutele vangidele, mõnel korral nii mõjusid tarvitajatele, et neil süda läks halvaks või et nad isegi minestusid. Selle järgi võib igatahes otsustada, missuguse „eht türgi tubakaga“ on tegemist.

Muidugi mõista ei valitse selline olukord igalpool. Viimased aastakümned on toonud paremusi ka vangidele. On jätud maha põhimõte, et vangil tuleb ainult ja alati karistada, et temaga tuleb käia võimalikult halvasti ümber. Praegu on asi juba nii, et osa vangidest võib suitsetada, s.o. need, kes teatud aja on viibinud vanglas hea ülalpidamise juures, saavad mõnesuguste soodustuste osaliseks, millede hulka kuulub ka suitsetamise luba. Rääkimata muidugi Ühendriikidest, kus, näiteks, mõnes päris moodsas vanglas on seatud sisse tennisväljad ja golfiplatsid.

Kuid paranenud olukord ei tähenda sugugi veel, et tubak, kui vangla valuuta, on kaotanud oma tähtsuse ja maksuvuse. Need vangid, kes on suitsetajad ja kel on suitsetamine esialgu keelatud, igatsevad nagu vanastigi tubaka järgi, mida nad ka saavad kalli hinna eest. Kus on nõudmisi, on ka pakkumisi, see vana äri printsiip maksab ka vanglas. Seal, kus tehakse vahet kauemat aega hea ülalpidamise juures vanglas viibinute ja uute vangide vahel, mõjub suitsetajatele eriti veel suitsulõhn, mis tuleb kambritest, kus asuvad paremal järjel olevad vangid. Ja nagu vanastigi vahetatakse tubaka vastu seepi, hambapastat, riideid jne. Asjatundjad teavad kõnelda, et isegi hinnad olévat jäänud endisteks. Nii maksab Saksamaal praegu nagu varemgi hea pesuseep 3—5 sigaretti, teist sorti seep 2—3 sigaretti, homimilkkingad 10 sigaretti, villane koetud vest 15—20 sigaretti, rippuvalt selle headusest. Nagu näha, on sigaretid ikka veel hinnas. Ainult nende kvaliteet on muutunud, neid ei otsita enam kokku tänavailt suitsuotsade näol, vaid need ostetakse juba kauplusest.

Olevat harilikuks nähtuseks, et seal, kus maksab vangide liigitamise kord vastavalt istutud ajale ja ülalpidamisele, ostavad kõrgema klassi vangid endale ainult tubakat: suitsetamine on neile lu-

batud, järelikult ka tubaka ostmine, osale vangidest on see aga keelatud. Kõik töö eest saadud raha, mis kuulub otsekohe väljaandmisele, minevat tubaka peale. Need, kes suitsetavad, ei saa ostetud tubakaga muidugi enam teha suurt äri, selle vastu aga on mitteduitsetajatel hea põli. Saadud raha eest on kõikidel vangidel harilikult lubatud osta toiduaineid — juba esimesest vanglas viibimise päevast saadik. Uued vangid ostavad toiduaineid ja müüvad neid edasi tubaka vastu. Müüja kasu seisab selles, et tubak kallim on kui toiduained,

võrreldes mõlema aine hindadega väljaspool vanglat. Nii saab vang, kes ei suitseta, sama raha eest vanglas vahetamise abil kolm korda rohkem toiduaineid kui muudu. See on maksev muidugi ainult seal, kus maksab kõnesolev süsteem. Lõpuks on mõlemad pooled rahuldatud: üks sai igatsetud tubaka, makstes selle eest väga kallist hinda ja tasudes seda hinda heameelega, teades, et vahetamine sünnitab raskusi ja et teisi võimalusi suitsude saamiseks pole; teine pool aga tegi äri ja selle üle juba keegi ei kurda.

Spordi alalt.

Sportlise tegevuse ülevaade Petseri politseis.

Sportlist tegevust juhib kohal Petseri politsei spordiring, mis asutatud 1927. a. Liikmeteks olid alul välispolitsei ametnikud, kuid järgmisel aastal tõmmati kaasa ka poliit. ja krim.-politsei ametnikud. Üldine liikmete arv on praegu 78. Esimesel aastal ei suudetud kergespordis palju ära teha. 1929. a. kujunes laiaulatuslikuks. Talvel muretseti 6 paari suuski ning pandi toime lühiajaline kursus, kuid asja hilisuse tõttu jäi pidamata kavatsetud omavaheline suusavõistlus. Märtsis võeti osa Tartus korraldatud raskejõustiku esivõistlustest, samuti oli mais omavah. murdmaa ja augustis omavah. kergejõustiku võistlused. Suursündmuseks nii spordiringile endale, kui ka Petseri spordielus üldse, kujunes 13. ja 14. juuli spordipäev, millest võtsid osa Võru politsei spordiring, Piiriv. Petseri jsk. spordiklubi, Petseri malev, 7. jalaväe rüg., kohalik garnison ja Petseri pol. spordiring. Kavas oli 13. juulil laskmine ja 14. — kergejõustik, jalgrattasõit rakmeis 20 km. peale ja võrkpall. Igal alal võis võistelda 3 osavõtjat igast organisatsioonist. Üldine võistlejate arv oli 109. Mõnel alal saavutati häid tagajärgi, näit. 100 mtr. — 11,2, kõrgus — 1,704, granaat — 78,93, raskus — 15,64,5. Krooniks nähtud vaevale oli augustis peetud politsei esivõistlustist osavõtmine, kus mitmed auhinnad ja kohad langesid petserlastele.

Spordiring on püüdnud tegutseda ka muul alal. On muretsetud mitmesuguseid

ajaviitemänge, oma lugemistuba ajalehtedega jne. Ka Irboska ja Värska jaosk. ametnikkude eest on hoolitsetud, saates neile mitmesuguseid ajaviitemänge ja ka spordiabinõusid. Läänud talvel viidi läbi kohalise gümnaasiumi võimlas kahekuuline kursus jiu-jitsus, võimlemises ja pallimängus

9. mail s. a. korraldas spordiring omavahelise murdmaajooksu 3½ km, 1930. a. meistri nimel. Jooksu võitis kordn. Osvald Hakman ajaga 11,44,3. Joosta tuli mööda ülesküntud põldu kõva tuulega ja lõpus läbi sügava kloostrioru.

Praeguse juhatuse koosseis: esimees abipref. A. Lapman, abiesimees poliit. pol. kom. A. Ojasson, kehal. kasv. juht konst. J. Volman (kõik 1928. a.), sekretär pref. sekr. A. Ossip ja kassapidaja konst. J. Laine.

Politsei spordiringi juhatuse poolt seati kokku tegevuskava 1930. aasta kohta järgmiselt: 1) omavahelised suusavõistlused veebruaris (vähese lume tõttu jäid pidamata), 2) ping-pongi võistlused Võru pol. spordiringi, Petseri maleva, Piiriv. Petseri jsk., kohaliku garnisoni ja Pol. spordiringi vahel märtsis (ettetulnud takistuse tõttu korraldas need garnison), 3) omavaheline murdmaajooks, mis peeti ära 9. mail, ja omavaheline laskevõistlus mais, 4) ümberlinna teatejooks (politsei, kaitseväge ja malev), 5) omavahelised jalgrattasõidu võistlused 20 km., 6) kergejõustiku- ja laskevõistlused (gar-

nison, Petseri malev, piirivalve ja politsei), 7) osavõtt Võru „spordipäevast“ juulis, 8) osavõtt politsei esivõistlustest Tallinnas augustis, 9) omavahelised laskevõistlused septembris ja 10) omavahelised ping-pongi võistlused novembris.

Et liikmeist paljud huvitatud jahispor-

dist ja tegelikud jahimehed, asutati käesoleval aastal spordiringi juure n. n. „jahigrupp“, kellele ring on rentinud tarvili- sed jahimaad ümbruses ja kaugemal, ka- vatsedes mitte ainult jahti pidada, vaid ka võimaluste piires jahiloomade arvu suurendamiseks kaasa aidata. J. V.

Ametlik osa.

Kohtu- ja siseministri käskkirjaga nr. 91 ja nr. 92

on nimetatud kriminaalpolitsei agent Johannes Schüts kriminaalpolitsei assistendiks, arvates 1. maist s. a.

Raudteepolitsei Tallinna jaoskonna Mõisaküla raiooni ametnikud lugeda piirikontrolli teostamise asjades alluvaks raudteepolitsei Valga jaoskonna politseikomissarile.

Tartu linna 1. jaoskonna politsei abikomissar August Kask on nimetatud Haapsalu jaoskonna politseikomissariks, arvates 10. juunist s. a.

Kohtu- ja siseministri käskkirjaga nr. 93 ja 94

on nimetatud Tallinna-Harju prefektuuri konstaabel Viktor Einbund poliitilise poliitsei assistendiks, arvates 1. juunist s. a.

Elmar Muuk on kinnitatud redaktoriks kodifikatsiooni osakonda, arvates 26. maist 1930. a., ühtlasi on pandud tema peale ministeeriumi raamatukogu hoidja kohused.

Politseivalitsuse direktori käskkirjaga 14. maist s. a. nr. 4

avaldatakse 10. mail s. a. politseikooli alama klassi kursuse lõpetanud kasvandikkude nimekiri: August Soll, Elmar Salm, Vladimir Nelis, Karl Joost, Mihkel Piilman, Heino Bergman, Artur Rinaldo, Adolf Teder, August Jüris, Hugo Vunderbaum, Aleksander Niilus, Johannes Must, Johannes Kiik, August Pihlak, Eduard Märtsin, Viktor Vompas, Rudolf Kivi, Alfred Leppikov, Erich Pärn, Julius Koppel, Eduard Pääri, Nikolai Enno, Karl Ditman, August Kohv, Nikolai Luther, Oskar Lille, Jüri Sprenk, Karl Leetsi, Elmar Õiglane, August Tamm, Robert Tropp, August Sengbush, Konstantin Rasu, Ossia Pihl ja Karl Maala.

Tartu-Valga prefektuuri konstaabel Eduard Lindenbergi lugeda ümberpaigutatuks oma palvel Tallinna-Harju prefektuuri koosseisu, arvates 15. maist s. a.

Politseivalitsuse direktori käskkirjaga 24. maist s. a. nr. 5

on Tallinna-Harju prefektuuri konstaabel Evald Lillepea vabastatud ametist oma palvel, arvates 15. juunist s. a.

Tallinna-Harju prefektuuri kordnik Aleksander Vellig, kes lõpetanud politseikooli kõrgema klassi kursuse, on määratud konstaabliks sama prefektuuri koosseisu, arvates 15. juunist s. a.

Viru-Järva abiprefektuuri konstaabel Hugo Valkker lugeda ümberpaigutatuks oma palvel Viru-Järva prefektuuri koosseisu, arvates 1. juunist s. a.

Raudteepolitsei komissari käskkirjaga 22. maist s.a. Nr. 6

on avaldatud raudteepolitsei Pärnu raiooni konstaablile Aleksander Sulg'ile teenistuse nimel tänu mitmekordse murdvarga ja kurjategija selgitamiseks 11. kuni 14. maini s.a. ülesnäidatud hoolsa ametikohuste täitmise eest.

Piirivalve valitsuse ülema käskkirjaga 28. maist s.a. Nr. 68

on avaldatud kiitust teenistuskooresinstruktori aj. k. t. noor. allohv. Aleksander Lensment'ile korraliku esinemise eest piirivalve koortega Eesti Kennel-Klubi poolt korraldatud tõukoerte näitusel Tallinnas 24.—25. maini s.a.

Politseivalitsuses on registreeritud:

1) Ajaleht „Nädala Uudised“, hakkab ilmuma Tapal, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja Anton Jaani p. Must. „Nädala Uudised“ trükitakse Paides E. Hundi trüükikojas.

2) Ajakiri „Viires“, hakkab ilmuma Narvas, 10 korda aastas; väljaandja — Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Narva Osakond, vastutav toimetaja — Hartvig Tenter. „Viires“ trükitakse Narvas A. Grigorjevi pärijate trükikojas.

3) Ajaleht „Sport ja auto“, hakkab ilmuma Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja — Eugenie Juliuse t. Johanson, vastutav toimetaja — Ernst Joll. „Sport ja Auto“ trükitakse Tallinnas, o./ü. „Tähe“ trükikojas.

Ajaleht „Ellips“, hakkab ilmuma Tallinnas, kuni neli korda kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja — Johannes Jaani p. Tamm. „Ellips“ trükitakse Tallinnas, Tallinna Eesti Kirjastusühisuse trükikojas.

5) Ajakiri „Meie Aeg“, hakkab ilmuma Tallinnas, üks kord kuus; väljaandja „Seitsmenda Päeva Adventisti Koguduste Eesti liit“, vastutav toimetaja Martin Jaani p. Bärengrub. „Meie Aeg“ trükitakse Tallinnas Eesti Kirjastusühisuse trükikojas.

Politseivalitsuse poolt on antud load:

laskemoonaga kauplemiseks: Kaubanduse A.-S. Hüppler & Ko, Tallinnas, S. Tartu mnt. 45, maksvusega 16. aprillini 1931. a., ja Karksi Tarvita-

jate Ühisuse juhatusese, Karksi-Nuias, maksvusega 23. aprillini 1931. a.;

laskeriistade ja laskemoonaga kauplemiseks: Otto Kaarli p. Anslangile, Laius-Tähhvere vallas, Sadala külas, maksvusega 13. aprillini 1931. a., Jaan Hendriku p. Pilisnerile, Kilingi-Nõmmes, Pärnu t. 34, maksvusega 17. maini 1931. a., Ernst Danieli p. Nassarile, Petseris, Kaubareas, maksvusega 5. aprillini 1931. a., ja Julie Juhani t. Jürgensonite Kuressaares, Kauba t. 4, maksvusega 23. maini 1931. a.;

laskemoonaga ja jahipüssirohuga kauplemiseks: Aleksander Adami p. Bötkerile, Lehtse alevikus, maksvusega 28. maini 1931. a.

Politseivalitsuse direktori otsusega on tühistatud:

Triigi vallas, Paunküla asunduses elutseva Gustav Jüri p. Repnau laskeriistaluba jahipüssi hoidmise ja kandmise osas, Tallinnas elutseva Charles John Svatridge ja Karula vallas Karula asunduses elutseva Karl Peetri p. Hobergi laskeriistaload.

Kirjavastusi.

H. M. Kirjatükk „Kas roimar on anarhist?“ kahjulks ei lähe. Loodame Teilt siiski tulevikus kaastööd.

Väljaandja: Kohtu- ja siseministeeriumi administratiiv-ala kirjastus.

Vastutav toimetaja: **E. Maddison.**

Tegev toimetaja: **O. Angelus.**

K u u l u t u s i .

Tunnustatakse maksvusetuks järgmised tunnistused:

N a r u s k o v, Jaan, välispass nr. 24, välja antud Eesti saatkonnalt Soomes 25. 4. 1924 a. (44156)
Ö m a n, Andres, Larsi poeg, välispass nr. 1409, välja antud politseivalitsuse passitoimkonnalt 17. 4. 25 a. (25104)
V i i k h o l m, Oskar Karli poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 563, välja antud Harju maakonna rahvaväe ülemalt 12. 1. 24 a. (43940)
T o h v e r, Hans Jüri poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus, välja antud 3. jalaväe polgu ülemalt 26. 2. 20 a. (43941)
Z e d l i n, Minna Märdi tütar, Nansen pass nr. 17677/9995, välja antud politsei peavalitsuselt 4. 2. 27 a. (43950)

V a h e r, Jaak Markuse poeg, hobusepass nr. 38, välja antud Valga jaoskonna politseikomissarilt 12. 10. 29 a.
S c h e i n, Mooses Herzi poeg, hobusepass, kirjutatud ümber Mooses Schein'i nimel 1927 a.
K o o l m e i s t e r, Herman Peetri poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 2654, välja antud Auto-tankide divisjoni ülemalt 26. 9. 25 a.
K e r s, Paul Jaani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 13170, välja antud 4. jalaväe polgu ülemalt 16. 9. 20 a. (22757)
R a n n a m e e s, Ernst, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 225, välja antud Soomusrong „Kaptan Irve“ ülemalt 21. 10. 1925 a. (22764)

- Schlenduhov, Dimitri, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 9657, välja antud Tartu maakonna rahvaväe ülemalt 27. 4. 1921 a. (22769)
- Talbak, Jaan, hobusepass nr. 225, välja antud Kolga vallavalitsuselt 11. 12. 20 a. (22770)
- Tomander, Heinrich, laskeriistaluba nr. 139, välja antud Harju maakonna politsei ülemalt 20. 1. 25 a. (22771)
- Polikarpov, Aleksander Ivani poeg, Nanseni pass nr. 18702/4041, välja antud politsei peavalitsuselt 1928 a. (22775)
- Jürgens, Julius Ludvigi poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 5678, välja antud 3. suurtükiväe polgu ülemalt 31. 10. 23 a. (22778)
- Koik, Jakob Jaani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus, välja antud Inseneripataljoni ülemalt 29. 8. 21 a. (22779)
- Seimann, Rudolf Joosepi poeg, sõjaväeteenistusse kõlbmatuse tunnistus, välja antud Harju maakonna rahvaväe komisjonilt. (22780)
- Stikermann, Jakob Jakobi poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 3367, välja antud 10. jalaväe rügemendi ülemalt 30. 9. 29 a. (22781)
- Moldov, Aleksander, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 2227, välja antud Viru maakonna rahvaväe ülemalt 3. 12. 1920 a.
- Kauffeldt, Ernst Augusti poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 2553, välja antud 9. jalaväe polgu ülemalt 23. 2. 21 a.
- Uuk, Karl Aleksandri poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 434, välja antud 7. jalaväe rügemendi ülemalt 31. 1. 30 a.
- Alt, Rudolf Anna poeg, laskeriistaluba nr. 2099, välja antud Viljandi-Pärnu prefektilt 1. 3. 29 a.
- Letten, Rudolf Mardi poeg, laskeriistaluba nr. 1966, välja antud Viljandi-Pärnu prefektilt 13. 2. 28 a.
- Kaha, Artur Johani poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus, välja antud 7. jalaväe polgu ülemalt 20. 8. 21 a.
- Bäärs, Mihkel Juhani poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 9374, välja antud Tallinna vahipataljoni ülemalt 12. 9. 21 a.
- Vilk, Albert Abrami poeg, hobusepass nr. 14, välja antud Järve vallavalitsusest 21. 8. 28 a.
- Prokovjev, Dimitri Saveli poeg, Nanseni pass, välja antud politseivalitsuselt 21. 3. 24 a.
- Ilves, Jaan Adami poeg, hobusepass nr. 28, välja antud Kasaritsa vallavalitsusest 27. 8. 29 a.
- Pool, Aleksander Joosepi poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 1669, välja antud 6. jalaväe polgu ülemalt 19. 8. 21 a.
- Hõlpus, Villem Jaani poeg, reservitunnistus nr. 1691, välja antud Tartu sõjavangide laagri ülemalt 26. 2. 20 a.
- Elk, Jaan Märdi poeg, reservitunnistus nr. 925/11, välja antud Tallinna üksiku eskadroni ülemalt 14. 4. 20 a.
- Hänninen, Mikko Peetri poeg, reservitunnistus nr. 2006, välja antud Tartu maakonna rahvaväe ülemalt 3. 6. 26 a.
- Lüüs, Gustav Johani poeg, reservitunnistus nr. 9706, välja antud 8. jalaväe polgu ülemalt 14. 4. 20 a.
- Esilon, August Gustavi poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 906, välja antud Viru kaitseväe ringkonna ülemalt 3. 4. 28 a.
- Pavlov, Sergei, Nanseni pass nr. 17588, välja antud politsei peavalitsusest 3. 12. 1926 a.
- Linnas, Jaan Jaani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 1158, välja antud Kuperjanovi partisaanide pataljoni ülemalt 22. 12. 20 a.
- Puss, Jaan Mardi poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 1871, välja antud Pärnu kaitseväe ringkonna ülemalt 31. 1. 21 a.
- Raps, August Johani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 11199, välja antud Viljandi maakonna rahvaväe ja K. L. ülemalt 18. 10. 20 a.
- Zverev, Mihail Grigori poeg, Nanseni pass nr. 101/9411, välja antud politsei peavalitsuselt 21. 12. 23 a.
- Pirkop, Johannes Jaani poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 7577, välja antud 3. üksiku jalaväe pataljoni ülemalt 31. 10. 23 a. (4343)
- Martinson, Mihkel, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 15708, välja antud 6. jalaväe polgu ülemalt 21. 5. 20 a. (4345)
- Niiström, Aleksander Taaveti poeg, kaitseväeteenistusse kõlbmatuse tunnistus nr. 1720, välja antud Harju maakonna rahvaväe komisjonilt 5. 12. 19 a. (22794)

- R a a d i k, Mart Hansu poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 32672, välja antud Harju maakonna rahvaväe ja K. L. ülemalt 9. 12. 20 a. (4347)
- R a m m u s, Aleksander, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 5243, välja antud Harju kaitseväe ringkonna ülemalt 19. 8. 28 a. (4349)
- P e t e r s o n, Elmar Jakobi poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 1542, välja antud miiniristleja „Lennuki“ komandöriilt 1. 12. 25 a. (4352)
- S a h a r o v, Vassili, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 8135, välja antud 1. jalaväe rügemendi ülemalt 24. 10. 23 a. (1133)
- P r e e s, Hans Jaani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 9375, välja antud Lääne maakonna rahvaväe ülemalt 1. 12. 20 a. (18490)
- K i i l, Artur Peetri poeg, sõjav. vabastamise tunnistus nr. 2307, välja antud Saare kaitseväe ringkonna ülemalt 19. 11. 24 a. (18491)
- B e r g m a n n, Jüri Viuu poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 3614, välja antud 6. jalaväe rügemendi ülemalt 15. 4. 21 a. (18492)
- Z i m m e r m a n n, Johannes Villemi poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 1018, välja antud Pääsküla sõjavangide laagri ülemalt 20. 3. 20 a. (18493)
- K a a r i k, Paul Kristjani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 420, välja antud Kindluse suurtükiväe 2. grupi ülemalt 20. 5. 21 a. (22097)
- L u i k, Jaan Juhani poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 2551, välja antud Viru maakonna rahvaväe ülemalt 7. 12. 20 a. (22248)
- E n n u s, Heinrich Tõnu poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 472, välja antud Vasknarva vallavalitsuselt 14. 5. 24 a. (22253)
- S e p m a n n, Joh. Mardi poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus (perekondl. põhj.) nr. 401, välja antud Harju maakonna rahvaväe komisjonilt 21. 1. 20 a. (22797)
- L a u r s o n, Julius Jüri poeg, välja antud Viru maakonna rahvaväe ülemalt. (22251)
- M ä e k u u s k, Oskar Tiiu poeg, välja antud kaitseväeteen. kõlbmatuse tunnistus nr. 2317, välja antud 3. üksiku jalaväe pataljoni ülemalt 19. 3. 23 a. (22796)
- L e r c h, Arnold Taaveti poeg, kaitseleidu liikmekaart nr. 574/22530, välja antud Harju maleva pealikult 20. 9. 27 a. (22793)
- J õ g i, Hindrek Jaagu poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 3061, välja antud 10. jalaväe rügemendi ülemalt 2. 2. 26. a. nr. 3061. (22795)

Tunnustatakse maksvusetuks järgmised isikutunnistused:

- M ö l t e r, Anna Hansu tütar, välja antud Soosaare vallavalitsuselt 16. 5. 20 a. nr. 285. (44028)
- A l e, Mihkel Madise poeg, nr. 738.
- M u r r o, Rudolf, välja antud Sõmeru vallavalitsuselt 6. 4. 23 a. nr. 64.
- U n t, Jaan Juhani poeg, välja antud Ropka vallavalitsuselt 19. 5. 22 a. nr. 1261.
- S i i l, Hindrek Hansu poeg, välja antud Imavere vallavalitsuselt 27. 5. 20 a. nr. 376.
- L u h a, Jakob Kotteri poeg, välja antud Püssi vallavalitsuselt 19. 10. 27 a. nr. 1298/575442.
- J o a k i t, Karl Jaani poeg, välja antud Vana-Antsla vallavalitsuselt 4. 1. 21 a. nr. 1641.
- I l v e s, Jaan Adami poeg, välja antud Põlgaste vallavalitsuselt 27. 3. 23 a. nr. 7.
- B ä ä r s, Mihkel Johani poeg, välja antud Polli vallavalitsuselt 16. 8. 24 a. nr. 109.
- T a u m, Jaan Mardi poeg, välja antud Vohnja vallavalitsuselt 13. 8. 20 a. nr. 703.
- R a d l o f f, Richard Richardi poeg, välja antud Karksi vallavalitsuselt nr. 14/538897.
- V i h m a n, Juhan Jaani poeg, välja antud Jõhvi vallavalitsuselt 8. 12. 27 a. nr. 470.
- P o h l e n, Johanna Mihkli tütar, välja antud Adavere vallavalitsuselt 15. 12. 19 a. nr. 508.
- R a v e l, Anna Jüri tütar, välja antud Soosaare vallavalitsuselt 16. 1. 20 a. nr. 168. (44025)
- K a b r a l, Alide Jaani tütar, välja antud Vana-Põltsamaa vallavalitsuselt 30. 8. 1921 a. nr. 1053. (44024)
- T h o m s o n, Rosalie Peetri tütar, välja antud Raadi vallavalitsuselt 20. 12. 19 a. nr. 166.
- L e c h m a n n, Rudolf Karli poeg, välja antud Vihterpalu vallavalitsuselt 20. 7. 1927 a. nr. 37/571789.

- Pälu, Hendrik, välja antud Raudteepolitsei ülemalt 17. 12. 19 a. nr. 3458.
- Ernst, Johannes Jüri poeg, välja antud Voka vallavalitsuselt 13. 12. 19 a. nr. 234.
- Johanson, Oskar Peetri poeg, välja antud Puurmanni vallavalitsuselt 23. 11. 1920 a. nr. 1249.
- Veeber, Pauliine-Johanna Joosepi tütar, välja antud Haljala vallavalitsuselt 12. 11. 20 a. nr. 1162.
- Pöder, Johanna Kusta tütar, välja antud Kooraste vallavalitsuselt 9. 2. 27 a. nr. 223.
- Kelder, Hans Tõnu poeg, välja antud Taevere vallavalitsuselt 27. 8. 27 a. nr. 105.
- Kala, Anton Anna poeg, välja antud Raadi vallavalitsuselt 12. 11. 20 a. nr. 1083.
- Lõhmus, Priidu Priidu poeg, välja antud Kaisma vallavalitsuselt 4. 12. 25 a. nr. 328/249409. (44022)
- Hallik, Jüri Hansu poeg, välja antud Rakvere politsei jaoskonna ülemalt 9. 12. 1925 a. nr. 1990. (44023)
- Hirschorn, Elviine Ludvigi tütar, välja antud Valgjärve vallavalitsuselt 25. 2. 1920 a. nr. 506.
- Moldov, Aleksander, välja antud Püssi vallavalitsuselt 25. 8. 20 a. nr. 1427.
- Müürisepp, Timofei Jegori poeg, välja antud Rakvere linna politsei ülemalt 3. 5. 20 a. nr. 5185.
- Kupp, Mihkel Aleksandri poeg, välja antud Kabala vallavalitsuselt 7. 1. 28 a. nr. 370.
- Attik, Karl Jakobi poeg, välja antud Rakvere vallavalitsuselt 21. 12. 19 a. nr. 844.
- Allik, Tõnis Jaani poeg, välja antud Võisiku vallavalitsuselt 19. 12. 21 a. nr. 1370. (44017)
- Sammel, Amalie Hansu tütar, välja antud Uue-Põltsamaa vallavalitsuselt 27. 12. 19 a. nr. 393. (44008)
- Kübarsepp, Velly Tooma tütar, välja antud Saksi vallavalitsuselt 29. 12. 19 a. nr. 216.
- Kroon, Jaan Joosepi poeg, välja antud Undla vallavalitsuselt 21. 12. 19 a. nr. 504.
- Siim, Elmar Johannese poeg, välja antud Narva 2. jaoskonna politseikomissariilt 8. 2. 26 a. nr. 526.
- Vilk, Albert Abrami poeg, välja antud Järve vallavalitsuselt 31. 11. 27 a. nr. 238.
- Taalberg, Marie Gustavi tütar, välja antud Järve vallavalitsuselt 9. 12. 19 a. nr. 139.
- Härsing, Jaan Hansu poeg, välja antud Raadi vallavalitsuselt 29. 4. 24 a. nr. 183.
- Kabral, Anna Tõnise tütar, välja antud Võisiku vallavalitsuselt 21. 2. 21 a. nr. 1210. (44012)
- Lüik, Amalie Jaani tütar, välja antud Pühajärve vallavalitsuselt 16. 2. 22 a. nr. 95.
- Hõlpus, Villem Jaani poeg, välja antud Pühajärve vallavalitsuselt 28. 8. 28 a. nr. 40.
- Võõbus, Liisa Hendriku tütar, välja antud Kastre-Võnnu vallavalitsuselt 20. 12. 1919 a. nr. 603.
- Soonberg, Mihkel Peetri poeg, välja antud Pangodi vallavalitsuselt 11. 4. 1925 a. nr. 38.
- Brecks, Miina Jaani tütar, välja antud Kavilda vallavalitsuselt 17. 6. 24 a. nr. 160.
- Sirk, Amanda Karli tütar, välja antud Aru vallavalitsuselt 27. 1. 22 a. nr. 14.
- Lupanov, Aleksandra Nikita tütar, välja antud Vasknarva vallavalitsuselt 24. 11. 19 a. nr. 404.
- Motšonov, Olga Matvei tütar, välja antud Vasknarva vallavalitsuselt 5. 12. 19 a. nr. 827.
- Viedermann, Aleksander Jakobi poeg, välja antud Kaisma vallavalitsuselt 4. 3. 1920 a. nr. 183.
- Evrecht, Jüri Andrese poeg, välja antud Viluvere vallavalitsuselt 13. 12. 24 a. nr. 108.
- Evrecht, Helga Peetri tütar, välja antud Kaisma vallavalitsuselt 21. 1. 29 a. nr. 4.
- Andresson, Annus Annuse poeg, välja antud Kaisma vallavalitsuselt 19. 2. 20 a.
- Valdmann, Aleksander Hansu poeg, välja antud Kuksema vallavalitsuselt 14. 12. 19 a. nr. 646.
- Pauls, Juhan Juhani poeg, välja antud Koigi vallavalitsuselt 27. 10. 23 a. nr. 632.
- Klemm, Ida Jakobi tütar, välja antud Tallinna linna politsei 4. jaoskonna ülemalt 3. 10. 23 a. nr. 2132.
- Rikberg, Alma Otto tütar, välja antud Mäo vallavalitsuselt 23. 1. 22 a. nr. 615.
- Tuts, Mai Ado tütar, välja antud Mäo vallavalitsuselt 20. 9. 22 a. nr. 28.

- Magus Eduard Mardi poeg, välja antud Koigi vallavalitsuselt 16. 3. 21 a. nr. 69.
- Adramus, Martin Juhani poeg, välja antud Koigi vallavalitsuselt 4. 4. 25 a. nr. 52.
- Rooba, Jaan Otto poeg, välja antud Kuksema vallavalitsuselt 30. 12. 19 a. nr. 111.
- Kresner, Salme Hansu tütar, välja antud Kuksema vallavalitsuselt 19. 8. 24 a. nr. 336.
- Sunduk, Jaan Karli poeg, välja antud Anna vallavalitsuselt 13. 3. 22 a. nr. 134.
- Eek, Aleksander Jaagu poeg, välja antud Tarvastu vallavalitsuselt 28. 9. 28 a. nr. 1109.
- Josepsar, Mats Mardi poeg, välja antud Pornuse vallavalitsuselt 26. 5. 21 a. nr. 279.
- Kuresson, Olga, Hansu tütar, välja antud Vastemõisa vallavalitsuselt 25. 8. 1922 a.
- Kärbis, Ella Johani tütar, välja antud Uue-Suislepa vallavalitsuselt 9. 7. 25 a. nr. 85.
- Ilbak, Paul Hendriku poeg, välja antud Loodi vallavalitsuselt 26. 1. 27 a. nr. 10.
- Land, Tõnis Tiidu poeg, välja antud Taevere vallavalitsuselt 20. 11. 20 a. nr. 996.
- Lepp, Johannes Jaani poeg, välja antud Viljandi maakonna politsei linna jaoskonna ülemalt 25. 7. 23 a. nr. 774.
- Lumi, Ann Märdi tütar, välja antud Puia-tu vallavalitsuselt 1919 a. nr. 261.
- Pakrof, Ado Ado poeg, välja antud Tarvastu vallavalitsuselt 18. 9. 20 a. nr. 1358.
- Soolo, Julie Tõnise tütar, välja antud Vastemõisa vallavalitsuselt 14. 2. 25 a. nr. 31.
- Tankson, Ann Hansu tütar, välja antud Uue-Suislepa vallavalitsuselt 12. 5. 20 a. nr. 330.
- Raadik, Mart Hansu poeg, välja antud Nõmme politsei jaoskonna ülemalt 2. 1. 1925 a. nr. 1444. (4344)
- Leiaru, Liisa Jaagu tütar, välja antud Pärnu linna politsei ülemalt 14. 6. 22 a. nr. 14824. (4346)
- Leiaru, Jaan Matsi poeg, välja antud Pärnu linna politsei ülemalt 14. 1. 20 a. nr. 9411. (4348)
- Ramus, Aleksander, välja antud Pöögli vallavalitsuselt 16. 9. 28 a. nr. 29. (4349)
- Reifeldt, Aleksander, välja antud Rääma vallavalitsuselt 30. 3. 20 a. nr. 709. (4350)
- Konks, Mathilde Andrese tütar, välja antud Pärnu linna politsei ülemalt 22. 11. 1919 a. nr. 12576. (4351)
- Saat, Marie Jaani tütar, välja antud Laiksaare vallavalitsuselt 22. 7. 24 a. nr. 203. (4353)
- Ratas, August Juuli poeg, välja antud Pati vallavalitsuselt 29. 7. 20 a. nr. 722. (4354)
- Poltschke, Hella, välja antud Pärnu maakonna politsei linna jaoskonna ülemalt 18. 12. 22 a. nr. 242. (4355)
- Pulk, Jaan Jüri poeg, välja antud Uulu vallavalitsuselt 5. 8. 27 a. nr. 42. (4356)
- Sarapuu, Elmar, välja antud Kilingi-Nõmme alevivalitsuselt 30. 5. 28 a. nr. 41. (4357)
- Loomus, Peeter, välja antud Järvesuu vallavalitsuselt 12. 5. 24 a. nr. 185. (1151)
- Tsvetkov, Terenti, välja antud Satserinna vallavalitsuselt 29. 11. 28 a. nr. 114. (1217)
- Raud, Sahar, välja antud Satserinna vallavalitsuselt 9. 6. 28 a. nr. 28. (1265)
- Kõrge mäe, Nikita, välja antud Järvesuu vallavalitsuselt 1924 a. nr. 413. (1275)
- Sammelselg, Ernst-Edmund Madise poeg, välja antud Palmse vallavalitsuselt 13. 9. 27 a. nr. 1021.
- Riise, Jüri Hansu poeg, välja antud Koolovere vallavalitsuselt 20. 12. 19 a. nr. 26. (18487)
- Liilender, Mai Tõnise tütar, välja antud Vigala vallavalitsuselt 31. 12. 24 a. nr. 259. (18488)
- Piisang, Mari Johani tütar, välja antud Velise vallavalitsuselt 21. 6. 21 a. nr. 752. (18489)
- Kiil, Artur Peetri poeg, välja antud Tallinna linna politsei Sadama jaoskonna ülemalt 27. 10. 24 a. nr. 475/176089. (18491)
- Zimmermann, Johannes Villemi poeg, välja antud Haimre vallavalitsuselt 5. 12. 1924 a. nr. 79. (18493)
- Rostok, Heinrich Villemi poeg, välja antud Tallinna linna politsei 4. jaoskonna ülemalt 4. 1. 27 a. nr. 1934.
- Mäemann, Karl Karli poeg, välja antud Luiste vallavalitsuselt 30. 12. 19 a. nr. 419. (18495)
- Ingermann, Herman Hansu poeg, välja antud Tartu linna 1. jaoskonna politseikomissariilt 23. 7. 28 a. nr. 1125. (21087)

Koldits, Jaan Madise poeg, välja antud Vigala vallavalitsuselt 14. 11. 25 a. nr. 412. (18496)

Üürike, Ann Jaani tütar, välja antud Vigala vallavalitsuselt 30. 12. 19 a. nr. 335. (18498)

Aav, Jaan Karli poeg, välja antud Haimre vallavalitsuselt 11. 9. 20 a. nr. 552. (18499)

Pikani, Jüri Madise poeg, välja antud Velise vallavalitsuselt 1920 a. nr. 125. (18500)

Sinikas, Ann Jaani tütar, välja antud Vigala vallavalitsuselt 31. 12. 19 a. nr. 763. (18500)

Needra, Ella-Friederika Oskari tütar, välja antud Tartu linna politsei 1. jaoskonna ülemalt 29. 11. 19 a. nr. 1499. (21088)

Kolts, Anna Jaani tütar, välja antud Raadi vallavalitsuselt 18. 12. 19 a. nr. 251. (21089)

Blum, August Johani poeg, välja antud Tartu linna 1. jaoskonna politseikomissariilt 10. 8. 28 a. nr. 432. (21090)

Rüütli, Leena Johani tütar, välja antud Tartu linna politsei 2. jaoskonna ülemalt 4. 12. 19 a. nr. 3601. (21091)

Post, Helene Juhani tütar, välja antud Tartu linna politsei 1. jaoskonna ülemalt 29. 12. 19 a. nr. 6749. (21092)

Lätti, Therese Jaani tütar, välja antud Järva maakonna politsei 1. jaoskonna ülemalt 30. 10. 23 a. nr. 205. (21093)

Jack, Hilda Jakobi tütar, välja antud Tartu linna politsei 3. jaoskonna ülemalt 22. 6. 22 a. nr. 14281. (21094)

Lippor, Vilhelmine Hansu tütar, välja antud Ropka vallavalitsuselt 11. 2. 20 a. nr. 643. (21095)

Abram, Karl Jüri poeg, välja antud Tartu linna politsei 1. jaoskonna ülemalt 5. 12. 19 a. nr. 2461. (21096)

Reinhold, Karl Daaveti poeg, välja antud Tartu linna 1. jaoskonna politseikomissariilt 30. 3. 26 a. nr. 280. (21098)

Tünder, August Johani poeg, välja antud Krüüdneri vallavalitsuselt 12. 5. 22 a. nr. 800. (21099)

Takeus, Johannes Hansu poeg, välja antud Tartu linna 3. jaoskonna politseikomissariilt 17. 9. 27 a. nr. 708. (21100)

Triik, Nikolai Gustavi poeg, välja antud Tartu linna politsei 1. jaoskonna ülemalt 12. 12. 23 a. (23201)

Kõivomägi, Natalie Aleksandri tütar, välja antud Haapsalu politsei jaoskonna ülemalt 8. 6. 21 a. nr. 3231. (23202)

Verrov, Karl Augusti poeg, välja antud Tallinna 3. ja linnaümbruse jaoskonna politseikomissariilt 1. 2. 27 a. nr. 3565. (22094)

Petrov, August Jaani poeg, välja antud Nõmme politsei jaoskonna ülemalt 11. 10. 1921 a. nr. 2770. (22095)

Persmann, Julius Hansu poeg, välja antud Tallinna linna politsei 5. jaoskonna ülemalt 29. 8. 21 a. nr. 14431. (22098)

Oksjonikuulutus.

Kose rajooni konstaabel, Virumaal, teatab, et **18. jaanil 1930. a. kell 12 müüakse**

avalikul enampakkumisel

Kose vallas, Dolgaja Niva külas, Ivan Vorotilovi päralt olev varandus — üks ühehobuse pruugitud heinaniidumasin, firma „Cloria“, hinnatud 160 kr.

Müüdavat masinat võib näha oksjonipäeval kohal.

Kosel, 30. mail 1930. a. Nr. 132.

J. Eerman,

Kose r. konst. Virumaal.

Soovitame kodumaaf valmistatud:

Loomulikust siidist crèpe-de-chini ja veloutiini. Siid-mantli ning voodriiet ja milaneesi, siid-villast ja puuvillast trikooriidet pesu ning kleitidele.

Siid-mako-floor- ja villaseid sukki, sokke ja lastesukki. Bemberg siidsukki „B.E.L.L.A.“. Kõlapitse, mitmesugust paela ning kummipaela.

Kõik kaubad on varustatud kaubamärgiga

A/S. „Rauaniit“ Tallinnas.

Saada üle Eesti

Saada üle Eesti.